

הערכת תוכנית 'מתחברים לנוער' בחופים'

דנה רוזן | מור שגיא | ד"ר עידית מני-איקן

המחקר נערך ביוזמת מתוו"ה - אגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה,
משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, ובמימונו.

טבת תשע"ט | ינואר 2019

משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים
משרד החינוך
משרד הבריאות
משרד העלייה והקליטה
המשרד לבטחון פנים

משרד העבודה הרווחה
והשירותים החברתיים
חוסן חברתי לישראל

מכון הנרייטה סאלד
המכון הארצי למחקר במדעי ההתנהגות

פתח דבר

תוכנית 'מתחברים לנוער בחופים' נועדה לספק מענה לבני נוער במצבי סיכון בחופים ובמתחמי בילוי בערים מרכזיות בחודשי הקיץ. ב-2018 פעלו שבעה מתחמים של התוכנית. התוכנית פועלת בשיתוף פעולה בין משרדי בהובלת משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים - בתכלול הקשרים על ידי התוכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון - בשיתוף עם משרד החינוך, המשרד לביטחון פנים, משרד הבריאות, משרד העלייה והקליטה.

מחקר הערכה זה נערך לבקשת התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון ואגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה במשרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים. מחקר ההערכה בחן את פעילות תוכנית 'מתחברים לנוער בחופים' ב-2018 ובמהלכו נאספו נתונים בכלי מחקר כמותיים ואיכותניים.

אנו מבקשות להודות לכל הגורמים המעורבים שסייעו בהוצאת המחקר לפועל. לאחיה קמארה, מנהל התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון ולצוותו, לד"ר יוסף אהרונוב, מנהל מחלקת המחקר, אגף בכיר למחקר, תכנון והכשרה (מתו"ה), משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ולטלי הינדי שמילאה תפקיד זה בתחילת המחקר. כן נודה לצוות התוכנית ובראשם לאורי ארליך על שיתוף הפעולה הרב. תודה נוספת לרים ארשיד מפקחת ארצית (קהילות טיפוליות), משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ולויקי אלעמארי – נציגת המשטרה בוועדה הארצית הבין משרדית של 360, התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון.

צוות המחקר

תוכן עניינים

2	פתח דבר
4	עיקרי הממצאים
7	רקע
7	תיאור התוכנית
8	מוקדי המחקר
9	מתודולוגיה
12	מטרות התוכנית ומאפייניה
12	ייחודיות המתחמים השונים
13	אפיון משתתפי התוכנית
14	מטרות התוכנית ומדדי הצלחה
18	אנשי המקצוע הפעילים בתוכנית
18	צוות התוכנית והכשרתו
19	עבודה מערכתית - שיתופי פעולה
19	דרכי הגעה למתחם ויישוג
22	התמודדויות שחווים בני הנוער והתנהגויות סיכון
29	המשכי קשר
31	תרומת המתחם ושביעות רצון של בני הנוער
36	אתגרים ונקודות לשיפור
36	אתגרים וקשיים
37	המלצות לשיפור

רקע ומטרות

- מחקר ההערכה בחן את פעילות התוכנית 'מתחברים לנוער בחופים' ב-2018 ובמהלכו נאספו נתונים בכלי מחקר כמותיים ואיכותניים. במחקר נכללו שבעת המתחמים הפועלים בתוכנית, השתתפו בו 285 בני נוער ו-38 אנשי צוות.
- תוכנית 'מתחברים לנוער בחופים' פועלת כארבעה שבועות בחודשי הקיץ ונועדה לספק מענה לבני נוער במצבי סיכון בחופים ובמתחמי בילוי בערים מרכזיות.
- ב-2018 פעלו שבעה מתחמים - באילת, בגולן - חוף לבנון, בטבריה - חוף שקמים, בירושלים, בעכו, בצפת ובתל אביב. מטרות המתחמים ואופני הפעולה בהם דומים, אך יש מאפיינים ייחודיים לכל אחד מהם כמו אוכלוסיית היעד, גודל המתחם ומשך הפעילות.
- ב-2018, מבין המבקרים במתחמים, מולאו פרטים על 3,496 בני נוער עמם התקיימה שיחה ראשונית - מרביתם בנים, יהודים, ילידי הארץ, בגילאי 15-18.
- מדברי מנהלי המתחמים וצוותם עלה כי המטרות המרכזיות של התוכנית הן: מניעה - מניעת סיכונים והתנהגויות מסכנות (מחוץ למתחם); מתן מענה מיידי לבני הנוער - אוזן קשבת, שיחה ודמות מבוגר אחראי הנמצא במתחם ויכול לסייע ולטפל בבעיות; מתן מענה לטווח ארוך באמצעות הפנייה להמשך קשר לאחר הביקור במתחם.
- לדעת 95% מהצוות, שהשיב לשאלון, התוכנית השיגה את מטרותיה במידה גבוהה.

אנשי המקצוע הפעילים בתוכנית

- מדברי מנהלי המתחמים עולה כי הצוות שעבד במתחם הינו צוות מיומן ומקצועי, בעל ניסיון עשיר בתחום החינוך והטיפול וכי יש לכך תרומה ממשית להצלחת המתחם. חלקם אף הדגישו את חשיבות ההכשרה הייעודית שעברו לקראת עבודתם במתחם.
- מרבית מאנשי הצוות שהשיבו לשאלון (59%) ציינו כי ימי ההכשרה שעברו תרמו להם במידה גבוהה.
- בין ההצעות המרכזיות לשיפור ההכשרה היו הוספת הכשרה מעשית והכשרות דיפרנציאליות ומותאמות לצוות, כמו למשל על פי ותק העובדים ואופי המתחמים.
- גורמים רבים משתפים פעולה כדי לקיים את פעילות המתחם - גורמים טיפוליים, גורמי אכיפת חוק וגורמים עירוניים/ של הרשות. חלק מהמנהלים הדגישו את החשיבות בקיום שיתופי הפעולה, מתוך תפיסה הוליסטית של תפקיד המתחם.

דרכי הגעה למתחם ויישוג

- דרך ההגעה העיקרית של בני הנוער למתחם הייתה באמצעות חברים שביקרו במתחם והמליצו להם להגיע (52%). משיחות עמם עלה כי קיימים גורמי משיכה שונים למתחם כמו האווירה, המדריכים, העיצוב, בני נוער רבים שמבלים שם והכיבוד.
- אחת מדרכי העבודה המרכזיות של הצוות לאיתור בני נוער היא באמצעות צוותי יישוג שיוצאים להסתובב מחוץ למתחם בכל ערב. על פי מנהלי המתחם השונים הצלחת היישוג נחלקת לשני היבטים – הבאת בני נוער רבים למתחם ומתן מענה לבני הנוער מחוץ למתחם.
- על פי רישומי התוכנית מרבית בני הנוער פנו ביוזמתם לצוות וביקשו לשוחח (76%).

התמודדויות שחווים בני הנוער והתנהגויות סיכון

- נושאי השיחה העיקריים עם בני הנוער עסקו בתחום הלימודים וכמחציתן בחופש ובילוי, משפחה ושיחות היכרות. הקשיים המרכזיים שעלו במהלך השיחות היו קשיים רגשיים-חברתיים, קשיים הקשורים ליחסים עם ההורים ולבית הספר.
- מרבית בני הנוער דיווחו כי כלל לא נתקלו בהתנהגויות סיכון במתחם. אנשי הצוות דיווחו על יותר התנהגויות סיכון בתוך המתחם מאשר בני הנוער, אך עדיין מרביתם נתקלו בכך במידה נמוכה (לעיתים רחוקות או בכלל לא).
- באשר להתנהגויות סיכון מחוץ למתחם, נראה ששכיחותן גבוהה יותר וקיימים הבדלים בין תפיסות בני הנוער לבין הצוות, שדיווחו על התנהגויות סיכון רבות יותר.
- מרבית בני הנוער ציינו כי הרגישו בטוחים במידה גבוהה להסתובב בלילה באזור שמחוץ למתחם (60%).
- יותר ממחצית בני הנוער (58%) והצוות (63%) חושבים כי פעילות המתחם יכולה להפחית במידה גבוהה התנהגויות מסכנות בסביבה החיצונית למתחם.

המשכי קשר

- למרבית בני הנוער (77%) לא נדרש המשך קשר על פי שיקול הדעת של צוות התוכנית ויש שונות בצורך בהמשכי קשר בין המתחמים השונים.
- חלק מהמנהלים תפסו את המשכי הקשר כמטרה המרכזית של התוכנית, לעומתם, אחרים הביעו ביקורת כלפי המרכזיות של המשכי הקשר במטרות התוכנית.

תרומת המתחם ושיעור רצון

- התרומות המרכזיות של המתחם, לתפיסת בני הנוער, קשורות לתקשורת בינאישית במתחם – ההקשבה והייעוץ מצד הצוות, תחושה נעימה שאפשרה להם לשבת ולשוחח עם חברים ועם אנשי צוות והכרות עם בני נוער חדשים. לכך התווספו הנאה מהפעילויות והמשחקים שהמתחם מציע, ותחושת הביטחון שהמתחם מספק.
- גם לדעת הצוות התרומות המרכזיות קשורות לתקשורת הבינאישית ובפרט לקשב ולשיח המכיל. מרביתם גם סבורים כי המתחם תורם לבני הנוער בקבלת סיוע וכלים להתמודדות עם קשיים, הענקת תחושת ביטחון להסתובב באזור והפנייה להמשך קשר במקום מגוריהם. מלבד זאת, הוסיפו כי המתחם מהווה אלטרנטיבה בטוחה ודואג לרווחה הפיזית והמיידית של בני הנוער.
- ניכר כי בני הנוער שבעי רצון מהמתחם – כמעט כולם (97%) העידו כי יחזרו לבקר בו ומרביתם (75%) ימליצו עליו לחבריהם במידה גבוהה.

אתגרים ונקודות לשיפור

- האתגרים העיקריים שהעלו אנשי הצוות היו התמודדות עם התנהגויות ומצבי סיכון בהם הם נתקלו והאתגרים העולים מהעבודה מול בני הנוער – יצירת קשר, התמודדות עם מורכבות חייהם ומציאת דרך לסייע להם למרות סירובם, וכן התמודדות עם קשיים טכניים ולוגיסטיים בהפעלת המתחם והעבודה עם גורמים חיצוניים.
- המלצות מרכזיות לשיפור שהציעו בני הנוער והצוות היו: הוספת תכנים ופעילויות להעשרת המתחם, הרחבת זמני פעילות המתחם, הגדלת משאבים לפעילות ובפרט הוספת כוח אדם מקצועי, קבוע ובעל ניסיון ושיפור שיתוף הפעולה עם הרשות המקומית לקידום המשכי הקשר.

תיאור התוכנית

במהלך חופשת הקיץ נחשפים בני נוער לסיכונים שונים במקומות הבילוי כמו שימוש בסמים ובאלכוהול, מיניות לא מוגנת או מובחנת, אלימות וניצול מסוגים שונים. במענה לכך ובמטרה לאתר בני נוער בסיכון ולמנוע מצבי סיכון פועלת התוכנית 'מתחברים לנוער בחופים' המספקת מענה לבני נוער במצבי סיכון בחופים ובמתחמי בילוי בערים מרכזיות במהלך חופשת הקיץ במשך כארבעה שבועות. התוכנית פועלת בשיתוף פעולה בין משרדי בהובלת משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים - בתכלול הקשרים על ידי התוכנית הלאומית לילדים ולנוער בסיכון - בשיתוף עם משרד החינוך, המשרד לביטחון פנים, משרד הבריאות, משרד העלייה והקליטה.

פעילות התוכנית מבוססת על יצירת קשר בלתי פורמלי ובלתי אמצעי בין בני הנוער לאנשי המקצוע ומתנדבי התוכנית. הצוות מסתובב בתוך המתחם לאורך כל פעילותו ויוצר קשר עם בני הנוער בין אם במשחק, בשיחת היכרות שטחית או בשיחות מעמיקות יותר. כחלק מצוות המתחם פועל צוות יישוג הפועל כל לילה מחוץ למתחם במטרה לאתר בני נוער במצבי סיכון. כמו כן, פועל במתחם עו"ס המשכי קשר האחראי על יצירת רצף טיפולי והפניית בני הנוער לשירותי הרווחה והחינוך ביישובם. בכל ערב מתקיימת שיחת פתיחה הכוללת את כל הצוות לעדכונים ודגשים.

ב-2018 פעלו שבעה מתחמים בסך הכל - באילת, בגולן - חוף לבנון, בטבריה - חוף שקמים, בירושלים, בעכו, בצפת ובתל אביב. בכל מתחם יש אזור מרכזי בו נמצאים אנשי צוות ומתנדבים בו ניתן לשבת ולשוחח באופן אישי וקבוצתי. המתחמים מאורגנים, צבעוניים ומקושטים וכוללים פינות ישיבה נעימות - שולחנות וכסאות עץ, פופים, מחצלות וכן אזור יותר אינטימי המאפשר שיחות אישיות. המתחמים מציעים לבני הנוער כיבוד קל ושתייה (ובחלקם ערבים מיוחדים כמו על האש), חשמל לטעינת הפלאפון, וכן פעילויות שונות המשתנות בין המתחמים כמו משחקי קופסא, שש-בש, שחמט, קלפים, משחקי חשיבה, פלייסטיישן, כדורגל שולחן, ביליארד, פינת יצירה, פינת מוזיקה וכלי נגינה. בנוסף, בחלק מהימים ישנן פעילויות חיצוניות כמו מעגל מתופפים, קפוארה, אמנים או לחלופין הרצאות חווייתיות של המשטרה למשל בנושא שתיית אלכוהול ונהיגה, ערב תנועות נוער, ערב הצגת חילות בצבא וכן הלאה. מהתצפיות עלה כי במתחמים השונים יש אווירה נעימה, נינוחה, חמה ובטוחה וכי אנשי הצוות אכפתיים ומסתובבים במתחם ויוצרים אינטראקציה עם בני הנוער בקבוצות או ביחידים. בני הנוער מגיעים למתחם בתדירות משתנות - יש כאלו שמגיעים באופן חד פעמי, כאלו שמגיעים מספר ימים ברצף ואף כאלו שחוזרים למתחם לאחר ביקור בו בשנים קודמות.

מוקדי המחקר

להלן מוקדי התוכנית המרכזיים, אליהם התייחס המחקר:

1. **תרומת התוכנית לבני הנוער** ובפרט סיוע לבני נוער במצבי סיכון, שיפור תחושת הביטחון של בני הנוער, סיוע בהפחתת ובמניעת מצבי סכנה.
2. **תהליך היישוג ואיתור בני הנוער.**
3. **המשך קשר עם בני הנוער** ויצירת רצף טיפולי.
4. **המערך המקצועי של התוכנית** - צוות התוכנית ושיתוף פעולה בין הגורמים השונים.

מתודולוגיה

מחקר ההערכה בחן את פעילות תוכנית 'מתחברים לנוער בחופים' ב-2018 ובמהלכו נאספו נתונים בכלי מחקר כמותיים ואיכותניים וכן נתקבלו נתונים מנהליים על המשתתפים, שנאספו על ידי התוכנית.

כלי המחקר

- **קבלת נתונים מנהליים מעובדים מצוות התוכנית** – הנתונים כוללים נתונים על המפגשים כולל רישום של מספר הנערים, היבטים דמוגרפיים, נושאי שיחה וקשיים שעלו וכן הפניות להמשכי הקשר. הנתונים מתייחסים ל-3,496 בני נוער עליהם מולאו פרטים לאחר שיחה ראשונית.
- **ראיונות טלפוניים עם מנהלי התוכנית בכל מתחם** – נערכו ראיונות עם שבעה מנהלי מתחמים.
- **ראיון טלפוני עם נציגת המשטרה** בוועדה הארצית הבין משרדית של 360, התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון.
- **ביקורים בששה מתחמים** – נערכו ביקורים בשישה מתחמים (כל המתחמים למעט אילת), הביקורים כללו תצפית בפעילות, שיחה עם איש צוות (ביניהם מנהל צוות, מדריך/ת נוער, רכז יישוג, רכז טיפול) ושיחות עם כ-20 בני נוער בסך הכל שהתנהלו ביחידים, בזוגות או בקבוצות.
- **שאלונים פתוחים למחצה לצוות התוכנית** – השאלון הועבר לצוותי המתחמים בסוף פעילות התוכנית והשיבו עליו 38 אנשי צוות. להלן מאפייני המשיבים:

לוח 1: פילוח המשיבים לפי מתחם

תל-אביב	צפת	ירושלים	עכו	טבריה	אילת	גולן	N
8% (3)	8% (3)	11% (4)	13% (5)	18% (7)	18% (7)	24% (9)	N=38

לוח 2: פילוח המשיבים לפי תפקיד

רכז לוגיסטי ומנהל מחליף	עו"ס המשכי קשר	מתנדב/ת	מנהל/ת מתחם	רכז/ת יישוג	מדריכ/ת נוער	N
2%	8%	5%	16%	24%	45%	N=38

לוח 3: פילוח המשיבים לפי וותק

למעלה משנה חמישית	שנה חמישית	שנה רביעית	שנה שלישית	שנה שנייה	שנה ראשונה	N
16%	11%	3%	8%	21%	42%	N=38

- **שאלון לבני הנוער** – במהלך פעילות המתחמים הועבר שאלון לבני הנוער על מנת ללמוד על תפיסותיהם בהקשר לתוכנית. בסך הכל השיבו על השאלון 285 בני נוער: 67 ענו על השאלון באופן מקוון ו-218 ענו על שאלון מודפס. להלן מאפייני המשיבים:

לוח 4: פילוח המשיבים לפי מתחם¹

ירושלים	צפת	עכו	אילת	תל-אביב	גולן	טבריה	N
2% (6)	4% (13)	7% (20)	10% (27)	17% (48)	30% (83)	30% (84)	N=281

לוח 5: פילוח המשיבים לפי מגדר

בת	בן	N
35%	65%	N=233

לוח 6: פילוח המשיבים לפי ארץ לידה

אחר (ארה"ב, קנדה, מרוקו)	ברית המועצות לשעבר	אתיופיה	ישראל	N
2%	1%	2%	95%	N=267

לוח 7: פילוח המשיבים לפי מגזר

ברית המועצות לשעבר	אתיופיה	ישראל	N
2%	2%	96%	N=266

לוח 8: פילוח המשיבים לפי מידת דתיות במגזר היהודי

אחר	חרדי	מסורתי	דתי	חילוני	N
1%	5%	17%	36%	41%	N=259

לוח 9: פילוח המשיבים לפי גיל

19 ומעלה	18	17	16	15	13-14	10-12	N
9%	15%	24%	32%	12%	7%	1%	N=276

לוח 10: פילוח המשיבים לפי מסגרת לימודית

אחר (שירות לאומי/מסגרות לנוער בסיכון)	לא לומד	בית ספר מקצועי	ישיבה	פנימייה	סיים 12 שנות לימוד	אולפנה/ישיבה תיכונית	בית ספר עיוני	N
1%	5%	6%	8%	10%	16%	17%	37%	N=260

לוח 11: פילוח המשיבים לפי קשר קודם עם גורמי הרווחה

¹ בכל מתחם נרשמה היענות שונה של השבה על השאלונים. בהתאם לכך יש ייצוג שונה לכל מתחם בסיכום הממצאים. מספר המשיבים אינו מייצג בהכרח את גודל המתחם. בנוסף, הפעילות במתחם ירושלים הסתיימה ימים ספורים לאחר תחילת המחקר, כך שכמעט ואין משיבים ממתחם זה.

לא זוכר	כן	לא	N
9%	13%	78%	N=161

לוח 12: פילוח המשיבים לפי כמות הביקורים במתחם

פעם אחת	למעלה מחמש פעמים	חמש פעמים	ארבע פעמים	שלוש פעמים	פעמיים	פעם אחת	N
47%	23%	4%	4%	9%	13%	47%	N=281

לוח 13: פילוח המשיבים לפי ארץ לידה אב ואם

אתיופיה	ברית המועצות לשעבר	אחר (ארה"ב, קנדה, אנגליה, סוריה, מרוקו, צרפת, ברזיל, איטליה, שוויץ, אפגניסטן)	ישראל	N
2%	3%	7%	88%	ארץ לידה אב N=234
1%	6%	7%	86%	ארץ לידה אם N=234

לוח 14: פילוח המשיבים לפי מצב משפחתי של ההורים

האם/האב נפטר/ה	גרופים/פרודים	נשואים	N
2%	15%	83%	N=236

לוח 15: פילוח המשיבים לפי מצב תעסוקתי של ההורים

שני ההורים לא עובדים	רק האם עובדת	רק האב עובד	שני ההורים עובדים	N
3%	5%	5%	87%	N=234

מטרות התוכנית ומאפייניה

ייחודיות המתחמים השונים

ככלל, המתחמים דומים בבסיסם הן מבחינת מטרותיהם והן מבחינת אופני הפעולה, יחד עם זאת יש מאפיינים ייחודיים למתחמים השונים מבחינת אוכלוסיית היעד, גודל המתחם ומשך הפעילות. להלן התייחסות למספר אפיונים מבדילים מרכזיים.

תרשים 1: מאפייני המתחמים

לגרסה נגישה של התרשים

אפיון משתתפי התוכנית²

לוח 16: פילוח המשתתפים לפי מגורים, מגדר ומגזר

מאפיינים	תתי מאפיינים	ארצי	אילת	טבריה	ירושלים	מ.א. גולן	עכו	צפת	תל אביב
מס' משתתפים	סה"כ נערים במספרים	3,496	1410	334	737	225	124	126	552
פילוח המשתתפים לפי מתוך הישוב או מחוץ לישוב	מתוך הישוב		20%	2%	67%	1%	99%	41%	48%
	לא גרים ביישוב		80%	98%	33%	99%	1%	59%	52%
מגדר	בנים	66%	57%	77%	70%	67%	65%	100%	71%
	בנות	34%	43%	23%	31%	33%	35%	--	29%
מגזר	יהודי מסורתי או חילוני	53%	83%	11%	21%	1%	43%	2%	79%
	יהודי דתי	24%	11%	38%	32%	97%	4%	17%	12%
	חרדי	18%	1%	49%	45%	2%	1%	81%	3%
	ערבי מוסלמי/דרוזי/ערבי בדואי	2.3%	1.4%	0.6%	0.4%	--	47%	--	0.2%
	אחר/לא יודע	3%	4%	2%	1.4%	--	2%	1%	6%

הנתונים המעובדים התקבלו מתוכנית "מתחברים לנוער בחופים"

על פי נתוני התוכנית ב-2018, מבין המבקרים במתחמים, מולאו פרטים על 3,496 בני נוער עמם התקיימה שיחה ראשונית, מרביתם בנים בכל המתחמים. באילת, בטבריה ובגולן מרבית המשתתפים מגיעים מחוץ ליישוב. בעכו כמעט כולם מתוך היישוב וכך גם מרבית בני הנוער במתחם ירושלים. כמעט כל המשתתפים הם יהודים, למעט בעכו שם מחציתם ערבים. בולט כי במתחם צפת כמעט כל המשתתפים דתיים ובעיקר חרדים, במתחם גולן כמעט כולם דתיים ובטבריה מרביתם דתיים וחרדים.

² הנתונים מתייחסים ל-3,496 בני נוער עליהם מולאו פרטים לאחר שיחה ראשונית ולא לכל בני הנוער שביקרו במתחם.

לוח 17: פילוח המשתתפים לפי גיל

גיל	ארצי	אילת	טבריה	ירושלים	מ.א. גולן	עכו	צפת	תל אביב
סה"כ נערים במספרים	3,496	1410	334	737	225	124	126	552
22	0.2%	0.2%	--	0.1%	0.4%	--	--	0.2%
21	1%	0.2%	--	2%	--	--	2%	0.2%
20	2%	--	1%	5%	2%	--	7%	0.4%
19	3%	1%	3%	10%	2%	1%	8%	1%
18	15%	15%	15%	15%	19%	5%	16%	13%
17	27%	29%	26%	27%	46%	11%	14%	19%
16	29%	31%	33%	22%	22%	21%	19%	40%
15	14%	14%	16%	13%	8%	15%	20%	16%
14	5%	5%	5%	5%	1%	20%	6%	5%
13	3%	3%	2%	1%	--	16%	6%	4%
12	2%	2%	0.3%	0.4%	--	11%	1%	1%

הנתונים המעובדים התקבלו מתוכנית "מתחברים לנוער בחופים"

למתחמים מגיעים משתתפים מגיל 12 ועד גיל 22, כאשר מרבית בני הנוער בגילאי 15-18. בולט כי במתחם עכו כמחצית מהמשתתפים צעירים יותר – בגילאי 12-14.

לוח 18: פילוח נתוני עלייה של המשתתפים והוריהם

ארץ לידת הנער/הורי הנער	ארצי	אילת	טבריה	ירושלים	מ.א. גולן	עכו	צפת	תל-אביב
ארץ לידת הנער - ישראל	98%	96%	100%	99%	98%	98%	99%	98%
הוריו של הנער ילידי ישראל	97%	98%	99%	99%	96%	86%	99%	90%
הוריו של הנער עולים	3%	2%	2%	2%	4%	14%	1%	10%

הנתונים המעובדים התקבלו מתוכנית "מתחברים לנוער בחופים"

מרבית בני הנוער והוריהם נולדו בישראל.

מטרות התוכנית ומדדי הצלחה

במסמכי התוכנית הוגדרו מטרותיה המרכזיות: "המטרה המרכזית של הפרויקט היא לפרוס רשת תמיכה לבני נוער וצעירים הנמצאים בחופים ובמוקדי בילוי הרחוקים מבתיהם בזמן חופשת הקיץ וחופשות החגים באמצעות: הסברה ומניעת מצבי סיכון ומשבר בקרב בני הנוער הנמצאים במקומות הבילוי המרוחקים; איתור וזיהוי בני נוער בחופים במצוקה מיידית וכרונית; מתן תמיכה רגשית והתערבות ראשונית לבני הנוער

שנקלעו למצוקה בהיותם בחוף; התערבויות טיפוליות מיידיות והפניה על פי הצורך של הנער, זיהוי בני נוער אשר מצוקתם מתמשכת, לוויים והפניות לטיפול הגורמים המוסמכים".

גם אנשי הצוות ומנהלי המתחמים התייחסו בראיונות ובשאלונים למטרות התוכנית ולמדדים להצלחתה מנקודות מבט שונות והתייחסו, בדומה למטרות התוכנית הרשמיות, בעיקר להיבט המניעה, **סיוע ומתן מענה בזמן אמת וסיוע לטווח הארוך**.

מניעת סיכונים והתנהגויות מסכנות (מחוץ למתחם) – רוב המנהלים התייחסו לתפקיד המתחם במניעת התנהגויות סיכון של בני הנוער כגון ונדליזם, אלימות ושתיית אלכוהול, הקיימות בסביבה החיצונית למתחם, וגם 31% מאנשי הצוות. מרביתם (57%) אף התייחסו **ליצירת מרחב בטוח ואלטרנטיבי אל מול הסיכונים בחוץ** כמטרה מרכזית.

יש מטרה מניעתית של נערים שהיו עושים שטויות בחוף; פרויקט מניעתי לנוער בחופש; איתור ושיח עם בני נוער על מנת למנוע מצבי סיכון (שאלוני אנשי צוות).

המטרה הראשונית של התוכנית היא רשת של ביטחון לכל אותם בני נוער ולאפשר להם חופשה מהנה ובטוחה. יש הרבה מצבים של מניעת סיכון כמו אלימות, שתיית אלכוהול, יחסי מין לא מובחנים... צריכת סמים מאוד גדולה (מנהל מתחם 1).

מניעה של שוטטות של הנערים, מניעת ונדליזם... הם נמצאים על גגות של מבנים, הם מעשנים בכל מקום, זרוקים. כשהם בפנים אני יודע שיש להם גבולות, ואני יודע מה הם עושים... כשהם מגיעים אלינו בשבועיים האלה אני יודע שוואלה הם לא מסתובבים בחוף. וזה בדיוק זה, לדעתי זו מטרת העל, למנוע נזקים (מנהל מתחם 5).

הפרויקט בעיקרו הוא פרויקט מניעתי, שבא למנוע מצבים מורכבים בעייתיים... כל נער שעבר אצלי הוא נמצא במרחב בטוח ורגוע. טוב לי, טוב לו. כי במקום להסתובב ברחוב, הרי אני יודע מה הרחוב מציע ומה אנחנו מציעים לו ואני שמח על כך (מנהל מתחם 6).

להוות פינה חמה עבור בני נוער משוטטים/משועממים בלילות הקיץ; עוגן שפוי ובטוח לבני הנוער בתוך ההמולה; נוכחות בשטח והרגעתו ויצירת אלטרנטיבות נוספות לבני הנוער במתחמי הבילוי (שאלוני אנשי צוות).

מתן מענה מיידי לנערים בדגש על אוזן קשבת ושיחה, דמות מבוגר אחראי וטיפול בבעיות – מדברי חלק מהמרואינים עולה כי למתחם יש תפקיד במתן **אוזן קשבת, ייעוץ וקיום שיח משמעותי** עם בני הנוער על ידי מבוגר משמעותי. כך עלה גם על ידי מרבית מהצוות (60%). כמחציתם (49%) התייחסו גם **לטיפול מיידי בבעיות שעולות בשטח** וחלקם הדגישו את החשיבות ביצירת **קשר עם מבוגר אחראי**.

לפתח שיחה ולהעלות נושאי ליבה או סתם לתת להם לפרוק ולהיות אוזן בשבילם; מתן מענה ראשוני לדברים של הכאן ועכשיו; מתחם מכיל ומקבל כל אחד ומשתדל לעזור לטווח הקצר בבעיות מיידיות; מתן מענה אמיתי ותכלסי בשטח למורכבויות שעלו (שאלוני אנשי צוות).

בעצם אנחנו ייעוץ מבוגרים לצעירים בחוף, זה ההגדרה הקולעת ביותר שאני מכיר. בני הנוער, כמה שהם מחפשים מקום להתרחק, הם מחפשים גם מישהו לדבר איתו, לשפוך את הלב, להתייעץ קצת, לקבל פרספקטיבה קצת אחרת מההורים שלהם. זה מה שאנחנו עושים בחוף (מנהל מתחם 2).

הפרויקט ממוקד בלתת שיחות טובות ולעזור ככל האפשר, זה משהו שחסר מאוד במגזר החרדי, העניין של אפשרות לפתוח שיחה לא ביקורתית ולא שיפוטית. זה משהו שאנחנו עושים הרבה עם הצוות שלנו. גם מורכבויות משפחתיות, באים עם בעיות קלאסיות של מתבגר על כל הרצף ואנחנו נותנים מענה (מנהל מתחם 6).

המטרה בשיחות היא להיות מבוגר משמעותי בשבילם, שיהיה אזור בטוח, שירגישו בנוח. הכנסת אורחים. מקום מכיל ומשמעותי (איש צוות מתחם 7).

מתן ביטחון של מבוגר מיטיב במידת הצורך; להיות מבוגרים משמעותיים לבני הנוער בחוף (שאלוני אנשי צוות).

כמה מאנשי הצוות התייחסו גם לצורך ביצירת מתחם נעים ומזמין שימשוך את בני הנוער להגיע.

יצירת מוקד משיכה עם פעילויות המעניינות את בני הנוער; פינה נעימה לשהות בה (שאלוני אנשי צוות).

מתן מענה לטווח ארוך באמצעות המשכי הקשר – חלק מהמרוויינים התייחסו ליצירת המשכי הקשר כמטרה מרכזית של התוכנית, בדגש על יצירת קשר עם הגורמים הרלוונטיים בישוב שממנו מגיעים בני הנוער. גם כשליש מאנשי הצוות בשאלונים התייחסו לכך.

מתן מענה במגוון תחומים בצורת המשכי קשר; הפנייה להמשך קשר לבעיות מורכבות יותר (שאלוני אנשי צוות).

המטרה העיקרית מבחינתי זה להגיע לכמה שיותר בני נוער שאפשר לעשות איתם המשכי קשר ולהפנות את מי שצריך לגורם טיפול, למסגרות, לתעסוקה וכו'... המטרה של האוהל זה להכיר בצורה ככה שיש לך מספיק פרטים על הנער, להעלות אותו כביכול על הטופס ולתת לרכזי המשכי קשר להמשיך ולשקול מקצועית מה הוא צריך (מנהל מתחם 4).

יש כאלה עם סיטואציות בבית לא פשוטה. יש לנו עו"ס במתחם שמדריך את הצוות. ובאמת מנסים לעזור להם מעבר לימים ולתקופה שהמתחם עובד... ברגע שהם מוכנים ונפתחים ומוכנים לקבל עזרה, אנחנו יוצרים קשר עם הקהילה שלהם, אם זה בעיות נשירה, אם זה ליצור קשר עם הקב"ס... עם יחידת הנוער. כל אחד מקבל עזרה (מנהל מתחם 3).

מבחינת הצלחה שנה שעברה הייתה לנו נערה שהיה לה סיפורים של הטרדות מיניות שהיא עברה, והיא טופלה עם עו"ס, ולא ידעו על זה קודם ברווחה (מנהל מתחם 5).

מטרות ומדדי הצלחה נוספים אליהם התייחסו המנהלים (כל מדד צוין על ידי מנהל אחד) היו: יצירת שיתופי פעולה עירוניים לקידום התוכנית; תפקוד המתחם כמקום בטוח ורגוע עבור הצוות ובני הנוער.

חלק מהמרוויינים וכן חלק מאנשי הצוות בשאלונים ציינו כי להשקפתם הצלחת התוכנית נמדדת **בהגעה של מספר גבוה של בני נוער למתחם** ושימוש בשירותים שהמתחם מציע להם.

עוד עלה בשאלוני הצוות כמדדי הצלחה מרכזיים מלבד הנושאים שהוזכרו לעיל: קבלת אמון של בני הנוער ויצירת שיח משמעותי עמם.

לסיכום, להלן איור עם המטרות המרכזיות של המתחם על פי הצוות.

תרשים 2: מטרות התוכניות המרכזיות על פי הצוות.

לגרסא נגישה של התרשים

אנשי המקצוע הפעילים בתוכנית

צוות התוכנית והכשרתו

מאפייני צוות ההכשרה

מדברי מנהלי המתחמים עולה כי הצוות שעובד במתחם הינו צוות מיומן ומקצועי, בעל ניסיון עשיר בתחום החינוך והטיפול וכי יש לכך תרומה ממשית להצלחת המתחם. בחלק מהמתחמים צוות העובדים הינו ותיק ובעל ניסיון של מספר שנים בעבודה בתוכנית. בנוסף, בחלק מהמתחמים יש לצוות המקצועי היכרות מוקדמת עם בני הנוער המגיעים למתחם. כמו כן, חלק מהמוראיינים הדגישו את המחויבות של אנשי הצוות והשקעתם בעבודה במתחם.

תרומת ימי ההכשרה

חלק מהמנהלים הדגישו את חשיבות ההכשרה הייעודית לעבודת המתחם, אשר עוברים הן העובדים המקצועיים והן המתנדבים:

דואגים להגיע לפה כל שנה למעלה מ-30 מתנדבים כל שנה, זה לא סתם. דואגים גם להכשיר אותם, זה הסוד (מנהל מתחם 3).

אנחנו בהחלט מכשירים את העובדים לפני כי זו לא העבודה השוטפת של קידום נוער, זו לא העבודה שהצוות המקצועי מכיר. העבודה במתחם היא עבודה עם איזושהי חשיבה אחרת (מנהל מתחם 4).

צוות ההכשרה התייחס בשאלון להכשרה שעבר (N=37). מרבית המשיבים (59%) ציינו כי ימי ההכשרה שעברו תרמו להם במידה גבוהה, 27% מהמשיבים ציינו כי ימי ההכשרה תרמו להם במידה בינונית ו-14% השיבו כי ימי ההכשרה תרמו להם במידה נמוכה. מידת התרומה הממוצעת של ימי ההכשרה על פי המשיבים היא 3.57 (סטיית תקן: 1.042).

שיפור ימי ההכשרה

בהמשך לכך חלקם הציעו כמה המלצות לשיפור ההכשרות: 30% (מתוך N=27) מהמשיבים הציעו להוסיף **הכשרה מעשית** לימי ההכשרה, 26% הציעו ליצור **הכשרות דיפרנציאליות ומותאמות** (לפי ותק, אופי המתחמים ובעלי התפקידים), 11% הציעו להוסיף **למידת עמיתים** והתייחסות לצוות אינטר-דיסציפלינארי. נושאים נוספים שעלו בשכיחות נמוכה היו שינוי גיאוגרפי של ההכשרה והוספת תכנים על מיניות בקרב בני נוער, מאפייני בני נוער, זוגיות ודימוי גוף.

תרומה מקצועית מהפעילות במתחם

עוד הם התייחסו לתרומה המקצועית מעבודתם במתחם (N=31). 52% התייחסו לניסיון שרכשו בעבודה חינוכית ובפרט בעבודת שטח, 26% התייחסו לניסיון בעבודת צוות או בניהול צוות, 26% התייחסו לכך שזו הייתה חוויה מאתגרת ומספקת עבורם, 23% התייחסו לידע שרכשו על נוער בסיכון, 23% התייחסו לכלים שרכשו ליצירת קשר בלתי אמצעי עם בני הנוער. תרומות נוספות שצוינו על ידי איש צוות אחד או שניים היו יצירת קשר עם אנשי מקצוע או גורמים חיצוניים והתמודדות עם מצבי לחץ.

עבודה מערכתית - שיתופי פעולה

מדברי המרואיינים עלה כי קיימים גורמים רבים איתם הם משתפים פעולה כדי לקיים את פעילות המתחם: גורמים טיפוליים כמו עו"ס או תכניות טיפוליות נוספות המתקיימות בישוב; גורמי אכיפת חוק; גורמים עירוניים/ של הרשות כמו מנהלת החוף. חלק מהמנהלים הדגישו את החשיבות בקיום שיתופי הפעולה, מתוך תפיסה הוליסטית של תפקיד המתחם:

יש שיתוף פעולה עם גורמי האכיפה, עירוניים, משטרה, העבודה מדהימה. המשטרה מתחילה בכל ערב אצלנו, באים לשעות קפה ומעדכנים על אירועים וממשיכים הלאה. כך כל גורמי האכיפה, משרד הרווחה נמצא בקשר יום יומי, זה מערך שלם (מנהל מתחם 1).

יש המון גורמים ברמת הפרויקט וברמה הרשותית. זה המון, הביטחון והאכיפה, רווחה וקהילה. רואים איך הכל מסתנכרן, ועושים תיאום בין כולם (מנהל מתחם 7).

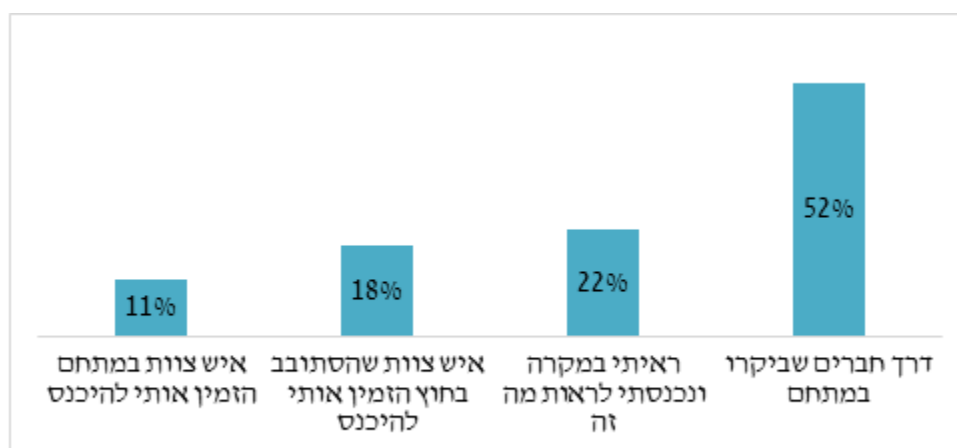
מדברי **נציגת המשטרה** נראה כי המשטרה, שפועלת כחלק מהשותפים לתוכנית, וצוות המתחמים עובדים בשיתוף פעולה הדוק בשטח. בתקופה זו של השנה צוות המשטרה גם כך מגביר את פעילותו, אך במקומות בהם יש מתחם עובדים בשיתוף פעולה, כאשר המשטרה נוכחת אך מאפשרת מרחב מחייה. צוות המשטרה מגיע לישיבות הפתיחה ויש מתחמים בהם מתאפשר להם להיכנס למתחם ואילו באחרים יש חשש מכניסת המשטרה ושומרים על מרחב מסביב למתחם אליו הם לא נכנסים. השותפות מייצרת מעטפת ביטחון לכל הצדדים ומאפשרת ייעוץ וסיוע הדדיים והעברת מידע ללא פגיעה בבני הנוער.

דרכי הגעה למתחם ויישוג

בני הנוער ציינו בשאלון כיצד שמעו על המתחם (N=273).

תרשים 3: דרכי הגעה של בני הנוער למתחם

לגרסא נגישה של התרשים

דרך ההגעה העיקרית של בני הנוער למתחם היא באמצעות חברים שביקרו במתחם והמליצו להם להגיע. בנוסף לאפשרויות המוצעות, עלו מספר דרכי הגעה נוספות (בסך הכל 5%) כמו רשתות חברתיות או מודעות,

מורים, הורים או יועצים בבית הספר שהמליצו לבני הנוער להגיע או אנשי צוות ממסגרות נוער שבהם בני הנוער לוקחים חלק. מרבית המשיבים (64% מתוך N=218) ציינו שלא ביקרו במתחם בשנים קודמות.

גם בביקורים במתחמים בני הנוער התייחסו לסיבות להגעה למתחם ולמוקדי המשיכה בו :

חברים שלי המליצו לי אמרו שיש פה הרבה משחקים ואפשר לשבת וזה כיף; לפעמים אין מה לעשות בבית ובא לך משהו אחר אז אתה בא לחוף ויודע שאפשר לשחק ולשבת; האווירה, העיצוב של המקום, הוא מושך את העין ישר ככה שמנו לב אליו וראינו שיש הרבה צעירים שנכנסים ויוצאים וזה מושך; בגלל החום שהמדריכים מקרינים; כיף, אנשים טובים, מקום רגוע, ציל; אוכל, שתייה.

אחת מדרכי העבודה המרכזיות של הצוות לאיתור בני נוער היא באמצעות **צוותי יישוג** שיוצאים להסתובב מחוץ למתחם. צוותי התוכנית מיפו את בני הנוער שאותרו על פי הסיבות המרכזיות למפגש.

לוח 19: בני הנוער שאותרו בתוכנית לפי סיבת המפגש

סיבת המפגש	ארצי	אילת	טבריה	ירושלים	מ.א. גולן	עכו	צפת	תל אביב
סה"כ נערים במספרים	3496	1404	334	735	224	124	125	550
פנה לבדו וביקש לשוחח	76%	88%	58%	55%	96%	68%	58%	83%
נראה מסתובב לבדו/ה עצוב או חסר מעש	24%	12%	42%	44%	4%	33%	45%	18%
טופל באירוע חריג במתחם/קורבנות ותוקפנים באירועים אלימים/ בעלי אופי מיני/ הפגין בעיות בריאות/העדר מזון/ מקום מגורים/ ניסה לפגוע בעצמו	3% ומטה							

הנתונים המעובדים התקבלו מתוכנית "מתחברים לנוער בחופים"

מהלוח ניתן לראות שמרבית בני הנוער פנו ביוזמתם וביקשו לשוחח. בטבריה, בירושלים ובצפת שיעור גדול יותר של בני נוער נראו מסתובבים לבדם עצובים או חסרי מעש.

המנהלים התייחסו להצלחת תהליך היישוג והציגו שתי עמדות מרכזיות בנושא. חלק מהמרואיינים רואים הצלחה של היישוג כהבאת בני נוער רבים מהסביבה שמחוץ למתחם, אל תוך המתחם :

כשמביאים נערים שמגיעים אלינו כמה פעמים מטריטוריה שקשה להגיע ממנה. והצליחו להביא אותם אלינו לאוהל, להתחיל איזשהו תהליך איתם... אז זה כבר טוב. זה לא מובן מאליו כי זו באמת חבורה קשה (מנהל מתחם 5).

לעומת זאת, חלק מהמרואיינים תופסים הצלחה של היישוג כמתן מענה לבני הנוער מחוץ למתחם, גם ללא הבאתם אל תוך המתחם:

החוף, זה אזורים שוממים ונידחים, בלי תאורה וכלום ויושבים שם ילדים עם נרגילה, וודקה, סמים. אז לשבת איתם, להצטרף אליהם כשהם באמצע החגיגה שלהם, שיסכימו שתשב איתם ושתדבר איתם ולקיים איתם שיחה. זה מיומנות (מנהל מתחם 3).

התמודדויות שחווים בני הנוער והתנהגויות סיכון

חלק משמעותי מעבודת המתחמים הוא התמודדות עם חיי בני הנוער עם קשייהם ומורכבותם וכן התמודדות וטיפול בהתנהגויות ובמצבי סיכון.

לוח 20: נושאי שיחה שעלו במפגשים

תל אביב	צפת	עכו	מ.א. גולן	ירושלים	טבריה	אילת	ארצי	נושאי שיחה
552	126	124	225	737	334	1410	3,496	סה"כ נערים במספרים
48%	51%	60%	63%	55%	71%	78%	65%	לימודים
50%	20%	44%	22%	27%	33%	81%	53%	חופש ובילוי
39%	50%	74%	52%	43%	61%	51%	49%	משפחה
39%	9%	9%	8%	26%	20%	86%	49%	הכרות
21%	1%	7%	18%	16%	28%	35%	25%	שירות לאומי/צבא
23%	20%	8%	1%	24%	28%	30%	24%	תפיסת חיים ומציאות
26%	10%	10%	9%	10%	11%	35%	23%	קבוצת השווים
12%	5%	9%	25%	13%	31%	25%	20%	אלכוהול
12%	13%	2%	12%	11%	34%	17%	16%	אמונה
14%	6%	27%	11%	13%	13%	17%	15%	זוגיות
12%	6%	8%	25%	20%	20%	7%	13%	סמים
13%	5%	14%	4%	8%	3%	8%	8%	מיניות
4%	2%	10%	6%	7%	23%	7%	8%	בריאות
6%	6%	32%	1%	6%	8%	7%	7%	אלימות
2%	2%	3%	1%	2%	1%	4%	3%	הטרדה מינית
1%	2%	--	1%	2%	--	3%	2%	הגירה
2%	7%	--	--	2%	11%	1%	2%	פוליטיקה

הנתונים המעובדים התקבלו מתוכנית "מתחברים לנוער בחופים"

לוח 21: קשיים שעלו בשיחות עם הצוות

תל אביב	צפת	עכו	מ.א. גולן	ירושלים	טבריה	אילת	ארצי	קשיים
552	126	124	225	737	334	1410	3,496	סה"כ נערים במספרים
50%	43%	51%	50%	54%	26%	48%	48%	קשיים במצבו הרגשי חברתי של הנוער

קשיים	ארצי	אילת	טבריה	ירושלים	מ.א. גולן	עכו	צפת	תל אביב
קשיים ביחסים עם ההורים	43%	33%	51%	45%	50%	49%	43%	48%
קשיים בבית הספר	43%	33%	51%	45%	50%	49%	43%	48%
חסר מסגרת/נושר	28%	21%	18%	37%	33%	13%	10%	35%
קשיים בבריאות התפתחות וקיום פיזי	9%	10%	9%	9%	--	9%	--	8%
התנהגויות סיכון	5%	8%	3%	1%	--	7%	7%	11%
התעללות	4%	6%	5%	1%	--	13%	--	6%

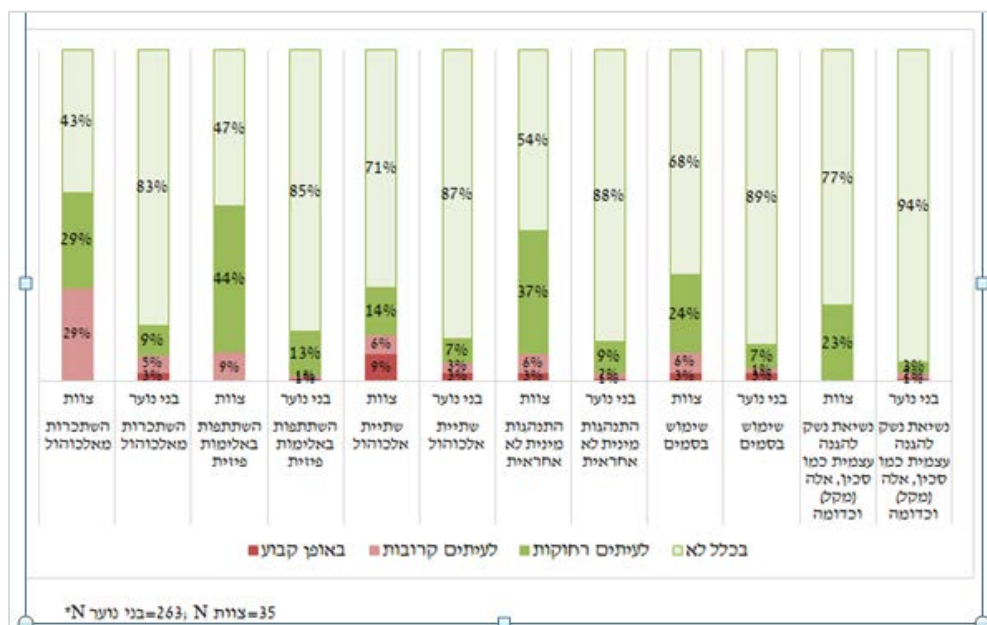
הנתונים המעובדים התקבלו מתוכנית "מתחברים לנוער בחופים"

צוות התוכנית תיעד את נושאי השיחה העיקריים עם בני הנוער – מרביתן עסקו בלימודים וכמחציתן בחופש ובילוי, משפחה ושיחות היכרות. זאת כאשר במרבית המתחמים, למעט אילת ותל אביב מוקד השיחות היה בלימודים ובמשפחה. נוסף על כך, בלט כי באילת ובטבריה דיברו יותר על השירות הצבאי/לאומי, על תפיסת חיים ועל אלכוהול; באילת גם על קבוצת השווים ובטבריה על אמונה; בגולן בלט דיבור על סמים ואלכוהול; בעכו על אלימות ועל זוגיות; בתל אביב על קבוצת השווים. הקשיים המרכזיים שעלו במהלך השיחות היו קשיים רגשיים-חברתיים, קשיים הקשורים ליחסים עם ההורים ולבית הספר.

התנהגויות סיכון

על מנת לאפיין את הסביבה בה פועל המתחם ואת ההבדלים בין המתחם עצמו לסביבה החיצונית לו מבחינת רמת הסיכון בני הנוער והצוות התייחסו להתנהגויות סיכון בהן הם נתקלו.

תרשים 4: היתקלות בהתנהגויות סיכון במתחם, בני נוער וצוות

להלן נתוני תרשים 4 בלוח המצורף:

תדירות	בכלל לא	לעיתים רחוקות	לעיתים קרובות	באופן קבוע
נשיאת נשק להגנה עצמית - בני נוער	94%	3%	2%	1%
נשיאת נשק להגנה עצמית - צוות	77%	23%	0%	0%
שימוש בסמים - בני נוער	89%	7%	1%	3%
שימוש בסמים - צוות	68%	24%	6%	3%
התנהגות מינית לא אחראית - בני נוער	88%	9%	2%	1%
התנהגות מינית לא אחראית - צוות	54%	37%	6%	3%
שתיית אלכוהול - בני נוער	87%	7%	3%	3%
שתיית אלכוהול - צוות	71%	14%	6%	9%
השתתפות באלימות פיזית - בני נוער	85%	13%	1%	1%
השתתפות באלימות פיזית - צוות	47%	44%	9%	0%
השתכרות מאלכוהול - בני נוער	83%	9%	5%	3%
השתכרות מאלכוהול - צוות	43%	29%	29%	0%

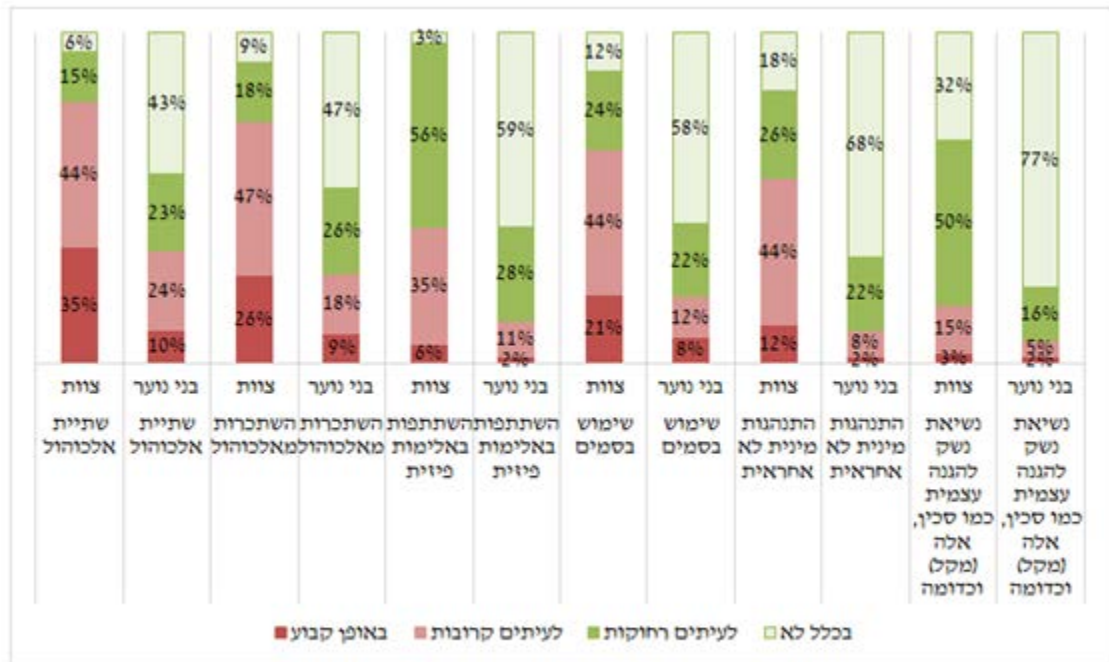
מרבית **מבני הנוער** ציינו כי כלל לא נתקלו בהתנהגויות סיכון במתחם. ההתנהגות שבה נתקלו באופן מעט יותר נפוץ (באופן קבוע או לעיתים קרובות) היא השתכרות מאלכוהול (8%) ושתיית אלכוהול (6%).

בניתוח שונות חד כיווני (ANOVA) נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית בעמדות המשיבים בין המתחמים השונים שנבדקו³. במבחני המשך מסוג Scheffe נמצא כי בגולן נתקלו **יותר** בשתיית אלכוהול ושכרות במתחם בהשוואה לטבריה ולתל אביב, וכן נתקלו **יותר** בשימוש בסמים, והתנהגות מינית לא אחראית במתחם בהשוואה לטבריה.

בקרב **אנשי הצוות** ניתן לראות שנצפו יותר התנהגויות סיכון בתוך המתחם מאשר מדיווחי בני הנוער, למשל כשליש מהמשיבים נתקלו לעיתים קרובות בהשתכרות מאלכוהול ו-15% נתקלו לעיתים קרובות או באופן קבוע בשתיית אלכוהול. עם זאת עדיין מרביתם נתקלו בהתנהגויות סיכון במתחם במידה נמוכה (לעיתים רחוקות או בכלל לא).

³ הניתוח נערך רק בין המתחמים טבריה, גולן ותל אביב בהם היה מספר מספק של משיבים (מעל 30).

תרשים 5: היתקלות בהתנהגויות סיכון בסביבה הקרובה למתחם, בני נוער וצוות

*N צוות=34, בני נוער=259

להלן נתוני תרשים 5 בלוח המצורף:

תדירות	בכלל לא	לעיתים רחוקות	לעיתים קרובות	באופן קבוע
נשיאת נשק להגנה עצמית - בני נוער	77%	16%	5%	2%
נשיאת נשק להגנה עצמית - צוות	32%	50%	15%	3%
התנהגות מינית לא אחראית - בני נוער	68%	22%	8%	2%
התנהגות מינית לא אחראית - צוות	18%	26%	44%	12%
שימוש בסמים - בני נוער	58%	22%	12%	8%
שימוש בסמים - צוות	12%	24%	44%	21%
השתתפות באלימות פיזית - בני נוער	59%	28%	11%	2%
השתתפות באלימות פיזית - צוות	3%	56%	35%	6%
השתכרות מאלכוהול - בני נוער	47%	26%	18%	9%
השתכרות מאלכוהול - צוות	9%	18%	47%	26%
שתיית אלכוהול - בני נוער	43%	23%	24%	10%
שתיית אלכוהול - צוות	6%	15%	44%	35%

באשר להתנהגויות סיכון מחוץ למתחם נראה ששכיחותן גבוהה יותר מאשר במתחם עצמו וקיימים הבדלים בין תפיסות בני הנוער והצוות, כשאנשי הצוות דיווחו על יותר התנהגויות סיכון.

ההתנהגויות התדירות יותר בהן נתקלו בני הנוער בסביבה מחוץ למתחם היו שתיית אלכוהול ושכרות - כשליש **מבני הנוער** נתקלו בכך במידה גבוהה (לעיתים קרובות או באופן קבוע). שתי ההתנהגויות שבהן נתקלו במידה הנמוכה ביותר בסביבה הקרובה למתחם (בכלל לא או לעיתים רחוקות) הן התנהגות מינית לא אחראית ונשיאת נשק.

בניתוח שונות חד כיווני (ANOVA) נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית בעמדות המשיבים בין המתחמים השונים שנבדקו⁴. במבחני המשך מסוג Scheffe נמצא כי בטבריה נתקלו **פחות** בסביבה הקרובה למתחם בשתיית אלכוהול ושכרות, בשימוש בסמים, בהתנהגות מינית לא אחראית ובנשיאת נשק בהשוואה לגולן ולתל אביב, וכן נתקלו **פחות** באלימות פיזית בהשוואה לתל אביב.

לעומת בני הנוער, מרבית **מאנשי הצוות** נתקלו במידה גבוהה (באופן קבוע או לעיתים קרובות) בעיקר בהתנהגויות של שתיית אלכוהול והשתכרות, וגם בשימוש בסמים והתנהגות מינית לא אחראית. לצד זאת, מרביתם נתקלו במידה נמוכה (לעיתים רחוקות או בכלל לא) בהתנהגויות של השתתפות באלימות פיזית ובנשיאת נשק להגנה עצמית.

כחלק מהעבודה במתחם אנשי הצוות מתמודדים עם מצבי סיכון רבים. בביקורים במתחמים, אנשי הצוות תיארו כי הם נתקלים פעמים רבות בנערים שיכורים, במצבים של אלימות או בהתנהגות מינית לא מותאמת. לדבריהם, מתן מענה מידי לבני הנוער הנמצאים במצבים אלו מהווה נדבך מרכזי מעבודתם במתחם. כחלק מכך, אנשי הצוות תיארו כי הם עוסקים בהרחקת בני הנוער מסיטואציות מסוכנות במתחם ומחוצה לו וכן בהצבת גבולות ושמירה על המתחם כמקום בטוח ואלכוהול.

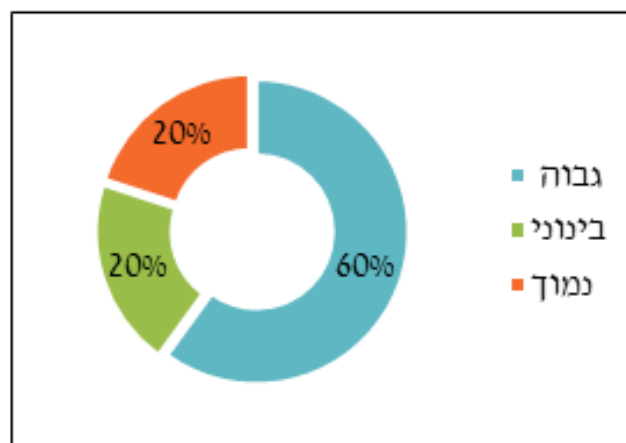
לא מזמן קרה מקרה שבו נערה וחמישה נערים היו בחוף שתויים לגמרי וללא הכרה, מצב כזה אינו נורמטיבי ויכול להביא להרבה סיכונים... אז הדבר הראשוני היה להרחיק אותם מהים ולנסות להפריד מהם כמובן שהכול בהסכמתם.. ואז נתנו להם לישון במתחם ולהתאושש.. וכמובן מנהלים איתם שיחות במטרה להבין מה גרם להם לשתות כל כך הרבה ואם זה חד פעמי (איש צוות מתחם 3).

לא מזמן יצאנו לחוף להביא בני נוער ואז אנחנו רואים שלושה נערים יושבים בחוף עם אדם מבוגר, המקרה לא היה נורמטיבי, הרגשנו שהאדם המבוגר הוא לא מהסביבה הטבעית של הנערים, כשהתקרבו לידם האדם המבוגר ישר עזב, ניסינו להבין מי זה האדם ומתברר שהם גם לא מכירים אותו והוא פשוט הצטרף, אז בעצם ההתערבות הראשונית הייתה למנוע את הסכנה שאותו אדם עלול להוות לנערים (איש צוות מתחם 2).

⁴ הניתוח נערך רק בין המתחמים טבריה, גולן ותל אביב בהם היה מספר מספק של משיבים (מעל 30).

תחושת הביטחון באזור המתחם

תרשים 6: מידת תחושת הביטחון להסתובב בלילה באזור שמחוץ למתחם

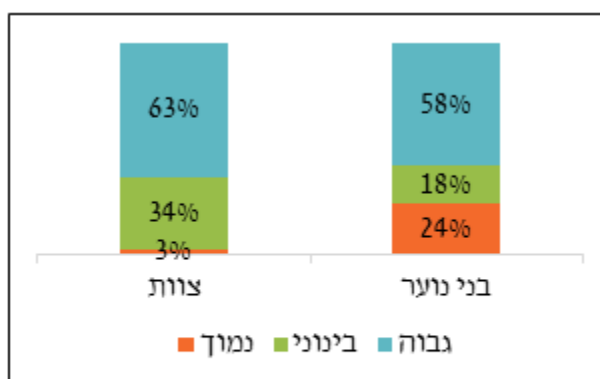

מרבית בני הנוער ציינו כי הם מרגישים בטוחים במידה גבוהה להסתובב בלילה באזור שמחוץ למתחם. עם זאת 40% מרגישים בטוחים במידה בינונית או נמוכה. באופן ממוצע, תחושת הביטחון של בני הנוער המשיבים היא 3.70 (סטיית תקן: 1.288).

בניתוח שונות חד כיווני (ANOVA) נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית בעמדות המשיבים בין המתחמים השונים שנבדקו⁵. במבחני המשך מסוג Scheffe נמצא כי בגולן מרגישים בטוחים יותר להסתובב באזור שמחוץ למתחם בהשוואה לטבריה ולתל אביב.

הפחתת התנהגויות סיכון בסביבה החיצונית של המתחם

תרשים 7: הפחתת התנהגויות סיכון בסביבה החיצונית של המתחם

*N=261 בני נוער; N=38 צוות

מסכים עד 5 – מסכים במידה רבה מאוד. הממצאים קובצו ל-3 דרגות ההסכמה: נמוך (1-2); בינוני (3); גבוה (4-5).

⁵ הניתוח נערך רק בין המתחמים טבריה, גולן ותל אביב בהם היה מספר מספק של משיבים (מעל 30).

יותר ממחצית בני הנוער והצוות חושבים כי פעילות המתחם יכולה להפחית במידה גבוהה התנהגויות מסכנות בסביבה החיצונית למתחם (כמו השתכרות, שימוש בסמים ואלימות).

אנשי הצוות סבורים כי המתחם יכול לסייע בהפחתת התנהגויות סיכון בממוצע של 3.89 (סטיית תקן : 0.863).

בני הנוער סבורים כי המתחם יכול לסייע בהפחתת התנהגויות סיכון בממוצע של 3.53 (סטיית תקן : 1.41).

בניתוח שונות חד כיווני (ANOVA) נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית בעמדות המשיבים בין המתחמים השונים שנבדקו (גולן, טבריה ותל אביב). במבחני המשך מסוג Scheffe נמצא כי בטבריה בני הנוער מרגישים שהמתחם יכול להפחית התנהגויות סיכון במידה פחותה בהשוואה לגולן ותל אביב.

המשכי קשר

אחת ממטרות התוכנית היא איתור בני נוער במצבי סיכון והפנייתם להמשך טיפול ומעקב ביישובים מהם הם מגיעים. להלן שיעור בני הנוער המופנים להמשך קשר וגורמי הטיפול אליהם הם מופנים.

לוח 22: הפניות להמשך קשר

המשך קשר	ארצי	אילת	טבריה	ירושלים	מ.א. גולן	עכו	צפת	תל אביב
סה"כ נערים במספרים	3,496	1410	334	737	225	124	126	552
המלצה להמשך קשר	17%	14%	7%	31%	41%	5%	10%	10%
אין צורך בהמשך קשר	77%	80%	83%	62%	57%	90%	82%	84%
סירוב להמשך קשר	7%	6%	10%	7%	3%	5%	8%	7%
פנייה ראשונית/ ניסיון פנייה להמשך קשר	7% (240)	8% (106)	4% (13)	9% (70)	11% (24)	2% (3)	10% (13)	2% (11)

הנתונים המעובדים התקבלו מתוכנית "מתחברים לנוער בחופים"

לוח 23: הפניות להמשך קשר לפי גורמי הטיפול

המשך קשר לפי גורמי הטיפול	ארצי	אילת	טבריה	ירושלים	מ.א. גולן	עכו	צפת	תל אביב
עו"ס	51%	76%	44%	2%	96%	83%	8%	56%
קידום נוער	34%	1%	22%	97%	1%	--	23%	14%
יועצת בבית הספר	6%	11%	--	--	--	17%	15%	14%
קב"ס	5%	10%	17%	1%	3%	--	8%	4%
התמכרויות	2%	1%	13%	--	--	--	--	8%
משפחה	2%	--	4%	--	--	--	46%	4%
בריאות הנפש	1%	2%	--	--	--	--	--	2%

הנתונים המעובדים התקבלו מתוכנית "מתחברים לנוער בחופים"

ניתן לראות כי למרבית בני הנוער לא נדרש המשך קשר על פי שיקול הדעת של צוות התוכנית ויש שונות בצורך בהמשכי קשר בין המתחמים השונים – בגולן ובירושלים שיעור בני הנוער המומלץ להפניה היה הגבוה ביותר ואילו בטבריה ובעכו השיעור הנמוך ביותר. עיקר בני הנוער מופנים לעו"ס או לקידום נוער להמשך קשר. בולט כי בצפת עיקר ההפניות הן בתחום המשפחה. בפועל, שיעור ההפניות הראשוניות להמשך קשר נמוך מהשיעור עליו המליץ הצוות באופן ראשוני.

צוות התוכנית התייחס בשאלונים למצבים בהם מופנים בני הנוער להמשכי הקשר. המצבים העיקריים שצוינו היו במידה ואין מסגרת חלופית שמטפלת בנערה או במצבים של נשירה, באופן כללי כשעולה צורך, במצב של קשיים רגשיים-חברתיים, במצב של קשיים ביחסים עם הורה הנער ובמצבים שונים של סיכון כמו שימוש בסמים ואלכוהול, התמכרויות, חשד לפגיעה מינית או התנהגות מינית לא מותאמת ובמצב של אלימות או עבריינות.

עמדות מנהלי המתחמים כלפי המשכי הקשר:

מדברי המנהלים עולה כי קיימות מספר תפיסות כלפי המשכי הקשר. חלק מהמרואיינים תפסו את המשכי הקשר כמטרה המרכזית של התוכנית, כפי שצוין תחת מטרות התוכנית. לעומתם, חלק מהמרואיינים הביעו ביקורת כלפי המרכזיות של המשכי הקשר במטרות התוכנית:

אני חושב שהמטרה נעלה וחשובה, אבל בעיני עצם המהות של הקיום של המתחם זה מספיק. יש המון מערכות- יש רווחה, ובית ספר, ויש את יחידות האיתור... זה די נדיר שאני אמצא ילד שנפל בין הכיסאות (מנהל מתחם 2).

אמרתי בקשר להמשכי קשר... שאני לא אעביר המשך קשר בכל מקרה ובכל מחיר כדי שיהיו לי מספרים גבוהים. אני יכול להעביר 200 המשכי קשר, אני לא אעביר 200 המשכי קשר אם אני לא בטוח במיליון אחוז שמשך הקשר הוא נכון לאותו הנער (מנהל מתחם 1).

ברור לאנשי הצוות שמדובר במקום להיות בו. לא בטיפול או במקום לקשור לקשר ארוך טווח. יש פה עובדת סוציאלית של המקום, למקרה שקורה משהו (איש צוות מתחם 7).

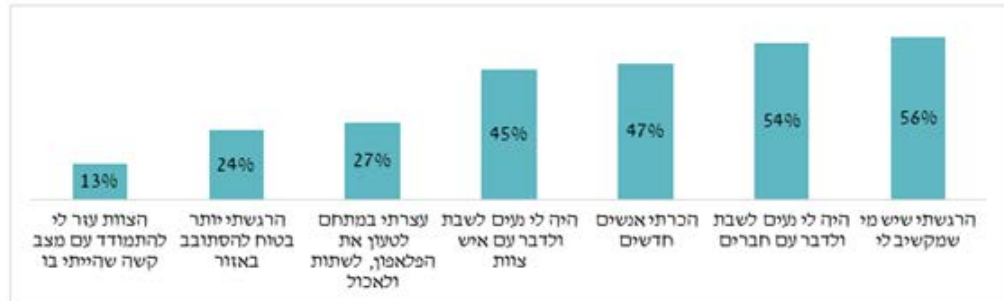
חלקם הדגישו את **שיתוף הפעולה** עם גורמים טיפוליים וחינוכיים ברשות, כמפתח להצלחת המשכי הקשר ואת הצורך בהמשך מעקב אחרי ההפניה:

היו מקרים שנה שעברה... שהמשך קשר, עשתה שם מישהי חדשה וזה לא צלח. עשינו על זה הרבה מאוד חשיבה השנה, יצרנו קשר מבעוד מועד עם אותם אנשים, לפני שהמתחם נפתח, דיברנו איתם על זה שנפנה אליהם והזמנו אותם לבוא, עבודת הכנה שכשנתקשר יהיה מענה (מנהל מתחם 3).

תרומת המתחם ושביעות רצון של בני הנוער

בני הנוער התייחסו בשאלון לתרומות המרכזיות של המתחם (N=271).

תרשים 8: תרומת המתחם לבני הנוער, לדברי בני הנוער

*תרומות נוספות שצינו פחות מ-10% מהמשיבים: הצוות לימד אותי איך להתמודד עם מצבים קשים/ הצוות הפנה אותי לקבלת עזרה במקום מגוריי/לא ירד.

ניתן לראות כי התרומות המרכזיות של המתחם לתפיסת בני הנוער קשורות לתקשורת בינאישית במתחם - ההקשבה לה זכו, תחושה נעימה שקיבלו במתחם שאפשרה להם לשבת ולשוחח עם חברים, הכרות עם אנשים חדשים ותחושה נעימה לדבר עם אנשי הצוות במתחם. חלק מבני הנוער ציינו כתרומה את המענה הפיזי שקיבלו - טעינת הטלפון הנייד וקבלת מזון ושתייה וכרבע מהם ציינו כי הביקור במתחם הגביר את תחושת הביטחון שלהם להסתובב באזור.

במסגרת שיחות עם בני הנוער בביקורים במתחם וכן בשאלות פתוחות בשאלונים הם התייחסו לתרומות המרכזיות של המתחם בעיניהם.

הקשבה וייעוץ מצד הצוות: מרביתם התייחסו לצוות במתחם ולתרומה שקיבלו ממנו. בני הנוער הדגישו את ההקשבה, האכפתיות והתמיכה שהעניקו להם אנשי הצוות.

מישהו שמקשיב לי, לב חם; הרגשתי נורא בנוח לשתף את אנשי הצוות במחשבות ובעיות שלי, וקיבלתי עצות שעזרו לי בהמשך; יש מי שמקשיב לי; אני מגיע בגלל המבוגרים שנמצאים שם ונותנים תחושה של משפחה וממש אכפת להם; המתחם עוזר להגיע להחלטות חשובות; סוג של בית שני בתקופה הזו; אני נפתחתי פה עם המדריכים על דברים שאני לא מדבר עליהם אף פעם, כי אני לא בנאדם שנפתח.

הנאה מפעילויות וממשחקים שהמתחם מציע: חלק מבני הנוער ציינו שנהנו מהפעילויות ומהמשחקים שהמתחם מציע ושהתרומה המרכזית שלהם מהמתחם הייתה הנאה וחלקם אף ציינו שהמתחם מהווה פתרון לשעמום.

היה כיף ומעניין; כיף להעביר את הזמן כאן; ישבנו ושיחקנו שש-בש והיה נחמד; נחמד ונעים לשבת ולידי כל החברים והצוות ובעיקר פתרון לשעמום; לשנות אווירה... קשה למצוא דברים כאלה במקומות אחרים... זה פתוח בחינם.

מפגש חברתי: חלק מבני הנוער התייחסו לתרומה של המתחם כמרחב חברתי, בו פגשו חברים חדשים.

אנשים להכיר; ראיתי והכרתי הרבה סוגים של אנשים, זה גרם לי להיפתח ולהשתחרר; נהייתי מאוד שיושבים עם כולם, וברוב הזמן בלי פלאפונים.

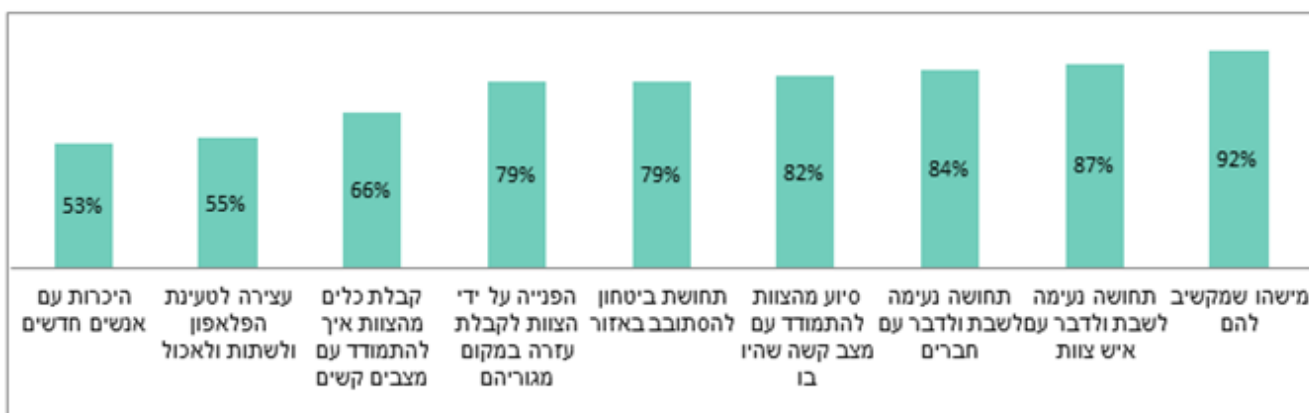
תחושת ביטחון: חלק מבני הנוער התייחסו למתחם כתורם לתחושת הביטחון שלהם.

הרגשה שיש מקום - מישהו ששומר במקרה של אלימות וכדומה; אווירה של רוגע; אווירה רגועה ובטוחה; המרחב הוא בטוח והעובדה שיש שומר זה מצוין כי ברגע שיש בעיה מוציאים את הנוער הלא מתאים; זה עוזר לנו לעסוק בפעילויות פנאי שהן לא מזיקות וזה הקונספט של המקום.

מספר מועט של בני נוער התייחסו לתרומת המתחם בסיפוק צרכיהם הפיזיים כמו טעינת פלאפון, אספקת מזון ושתייה ובמניעת התנהגויות סיכון כפי שתיארו כמו פריצות וצריכת סמים ואלכוהול.

גם **אנשי הצוות** התייחסו בשאלון לתרומות המרכזיות של המתחם (N=35).

תרשים 9: תרומת המתחם לבני הנוער, לדברי אנשי הצוות

ניתן לראות שגם מרבית אנשי הצוות רואים את התרומות העיקריות של המתחם במפגש ובתקשורת הבינאישית - הקשבה לבני הנוער ותחושה נעימה לשוחח עם איש צוות וחברים. עוד מרביתם סבורים כי המתחם תורם לבני הנוער בקבלת סיוע וכלים להתמודדות עם קשיים, הענקת תחושת ביטחון להסתובב באזור והפנייה להמשך קשר במקום מגוריהם.

בהמשך לכך, מהראיונות עם מנהלי המתחמים עלה כי התוכנית מספקת לבני הנוער המגיעים למתחם מגוון רחב של מענים, חלקם מתכתבים באופן ישיר עם מטרות התוכנית. אלו המענים המרכזיים שצוינו:

אוזן קשבת – כלל המנהלים התייחסו לכך שהמתחם מספק לבני הנוער אוזן קשבת תוך שיח מכיל ולא שיפוטי:

אני חושב שהתרומה הכי גדולה היא בשיחה עם מבוגר משמעותי, זה מדהים לראות ילדים בגיל ההתבגרות יושבים עם מורים, עם מבוגרים, והם מדברים שעות על דברים ברובם של עולם, על דברים

אישיים, זה מדהים וזה מרגש אותי כל שנה. דווקא בגיל הזה שהם בועטים בהכל, פתאום ההפך הגמור (מנהל מתחם 3).

אני חושב משהו באוהל, זה המהות, לתת שירות לתת מקום, מקום שמכיל, בטוח, אוהב, לא ביקורתי, זה ליצירת קשר ונותן אמון, וזהו המפתח להצלחת התוכנית. כל המעטפת מייצרת מקום בטוח לשיחה. בטוח שאין אותו בביה"ס, אין אותו בבית ולא בשכונה (מנהל מתחם 7).

תכליס אני חושב שהם באים כי הם רוצים שאנחנו נתעניין בהם... הם מראים את זה בכל מיני דרכים, אפילו דרכים קשות של פגיעה, דיבור לא יפה, יש הרבה דרכים שהם אומרים. אבל בגדול הם מאוד רוצים שנדבר איתם, שנתעניין בהם, שנדע מאיפה הם באים, מה הם אוהבים (מנהל מתחם 4).

המתחם מצליח להיות מה שבתי ספר לא מצליחים להיות, מקום שהוא מכיל אותם, מחבק אותם לא שיפוטי (איש צוות מתחם 3).

קודם כל, חיבוק... חוויה של נראות, הקשבה, הכלה. להיות פה אתך כאן ועכשיו (איש צוות מתחם 4).

יצירת אלטרנטיבה בטוחה – רוב המנהלים וגם אנשי צוות התייחסו לכך שהמתחם מספק לבני הנוער אלטרנטיבה בטוחה לסביבה הסיכונית שמחוצה לו:

אנחנו אי של יציבות בחוף, זה הכל, זו המנטרה. במתחם יש ספסלים, מחלצות, משחקים, שש-בש, שחמט, פינות יצירה שהילדים כותבים למתחם באהבה וכל מיני דברים כאלה. זה מדהים אני לא ציפיתי שנהיה כל כך משמעותיים ו-וואלה, עצם זה שאנחנו שם זה משנה את החוקים של החוף (מנהל מתחם 2).

אחד הדברים שהמקום נותן – עצם הנוכחות שלו היא מרחב בטוח ופתוח לבני נוער שבאים לבלות בסביבה סיכונית. ואנחנו נותנים מקום שהילדים יכולים להיות בצורה שקטה ובטוחה. זה בעצם מקום שהם יכולים לנוח ולהירגע, וזה מה שמביא את הילדים להיפתח ולספר לשתף ולשחק (מנהל מתחם 7).

המתחם מעסיק אותם והוא מסגרת בטוחה עבורם... אנחנו שומרים עליהם פה.. הצוות כאן תפקידו לוודא שהכול בסדר איתם ואם הם רואים משהו חשוד אז תפקידם להתערב ולנסות לשפר את המצב (איש צוות מתחם 2).

המתחם פתוח כי אלה שעות שאין לנוער מה לעשות אז הם יותר חשופים להתנהגות מסוכנת (איש צוות מתחם 5).

דאגה לרווחה הפיזית והמיידית של בני הנוער – חלק מהמנהלים התייחסו להיבט המזון ולמתן מענים מידיים נוספים כמו ליווי הביתה ומתן עזרה ראשונה:

הרבה ילדים מגיעים למען האמת רעבים, הם מגיעים ושואלים אפשר משהו? אפשר חטיף?... צריך שיהיה קצת כיבוד, זה נותן להם את המענה קודם כל. לא פעם ליווינו נערה... לכיוון הבית, כדי שהיא לא תלך לבד. שלא יקרה לה משהו... שאם כבר מגיעות אלינו הנערות אנחנו מוודאים שהן יחזרו הביתה בשלום (מנהל מתחם 5).

אנחנו משמשים תחנת תדלוק, קפה, סנדוויץ' אם אתה רעב, שזה בקטנה אבל עדיין זה שירות. ואנחנו גם מביאים עזרה ראשונה לא רשמית, בחורה נכוותה משמן של שניצל אז היא באה לקבל אלוורה ומעקב. יש לי חובש במשמרת, בחורה אחרת הלכה עם כפכפים וכל הרגליים שלה שלפוחיות והיא באה להתייעץ מה לעשות, התייבשויות ודברים כאלה (מנהל מתחם 2).

מענים נוספים אליהם התייחסו המנהלים (כל מענה צוין על ידי מנהל אחד) היו: מניעת מצבי סיכון כמו סיטואציות מיניות; יצירת המשכי הקשר עם מקום המגורים של בני הנוער; שיפור כללי של יחסי האמון בין בני הנוער לבין מבוגרים; מקום חברתי להיכרות עם חברים חדשים.

לדברי **נציגת המשטרה** ועל פי התרשמותה מצוותי השטח המתחם תורם ומספק מענה לבני הנוער, ולתחושת הצוותים מסייע במניעת סיכונים. היא ציינה כי תרומות המתחם העיקריות הן מתן בטחון לבני הנוער - מקום בטוח לשהייה והתייעצות, מבוגר אחראי שמסייע באופן מי די, מניעת מצבים שהיו מסתיימים אחרת ללא הנוכחות בשטח למשל התדרדרות למצבי אלימות וכדומה, ובמידת הצורך זיהוי בני נוער בסיכון ונושרים ויצירת החיבורים הנדרשים להחזרתם למסגרת. כמו כן היא ציינה כי המתחם רלוונטי לכלל בני הנוער.

אנשי הצוות (N=28) התייחסו לחוזקות התוכנית שעיקרן הם הצוות, המענה הרלוונטי והמזמין תוך יצירת קשר בלתי פורמלי עם בני הנוער.

צוות מיומן, זמין וצעיר (46%)

צוות איכותי, מקצועי, תותחים אחד אחד; צוות מקצועי ואידיאליסטי, אנשים שמכירים את העיר ואת העבודה.

רלוונטיות - מתן מענה בשטח למספר גדול של בני נוער (39%)

נוכחות בזירות בילוי של הנוער בשעות הרלוונטיות של הבילוי; עצם ההמצאות שלנו בחוף בסביבה הטבעית של בני הנוער.

הקשר הבלתי פורמאלי עם בני הנוער (36%)

חוסר שיפוט וקבלת כולם תחת מסגרת הכללים הנהוגים במתחם; אצלנו בציבור החרדי הפתיחות והשיחות שאנחנו מקיימים במתחם, לא קיימות כמעט בציבור שלנו.

מתחם מעניין שמושך את בני הנוער (21%)

משאבים שמושכים בני נוער; נראות המקום.

ייחודיות התוכנית והיעדר תכניות דומות (11%)

שאינן עוד כמוהן לפחות בחוף ובאזור שלנו; הייחודיות בצורת העבודה, השעות והמיקום.

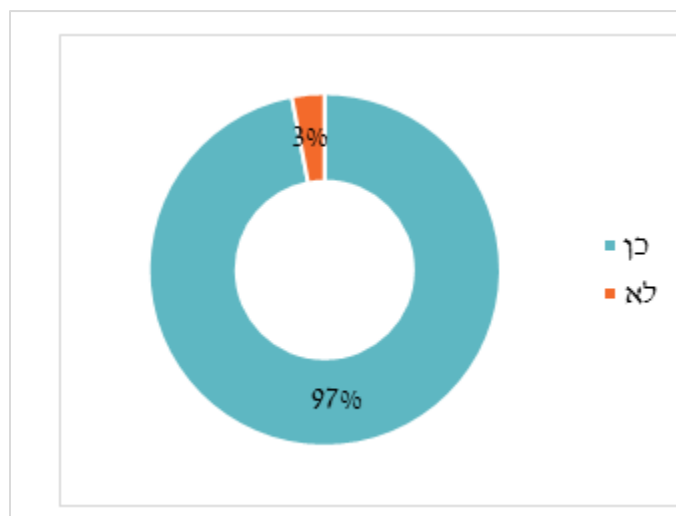
השגת מטרות התוכנית

אנשי הצוות (N=38) נשאלו על המידה בה השיגה התוכנית את מטרותיה. **כמעט כל המשיבים סברו שהתוכנית מימשה את מטרותיה** – 95% חשבו שהתוכנית השיגה את מטרותיה במידה גבוהה ו-5% נוספים חשבו כך במידה בינונית. מידת השגת המטרות הממוצעת היא 4.50 (סטיית תקן: 0.604).

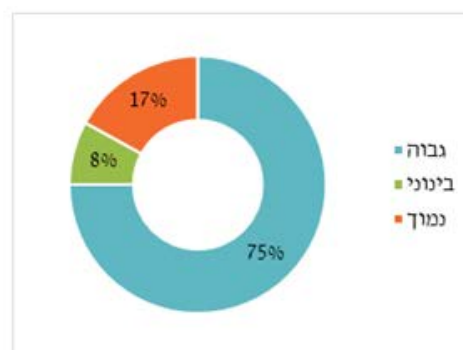
שביעות רצון

בני הנוער התייחסו להיבטים שונים המצביעים על שביעות רצונם מהמתחם

תרשים 10: האם תבקר שוב במתחם?

תרשים 11: האם תמליץ לחבריך להגיע למתחם?

*N=262 *N=205

סולם: 1- כלל לא מסכים עד 5 – מסכים במידה רבה מאוד. הממצאים קובצו ל-3 דרגות ההסכמה: נמוך (1-2), בינוני (3), גבוה (4-5).

כמעט כל בני הנוער ציינו שיבקרו שוב במתחם ומרביתם (75%) ציינו שימליצו לחבריהם במידה רבה עד רבה מאד לבקר במתחם. ממוצע ההמלצה לחברים לבקר במתחם הוא 4.04 (סטיית תקן: 1.363).

בניתוח שונות חד כיווני (ANOVA) נמצאו הבדלים מובהקים סטטיסטית בעמדות המשיבים בין המתחמים השונים שנבדקו⁶. במבחני המשך מסוג Scheffe נמצא כי בטבריה ימליצו במידה פחותה לחברים על המתחם בהשוואה לגולן ולתל אביב.

⁶ הניתוח נערך רק בין המתחמים טבריה, גולן ותל אביב בהם היה מספר מספק של משיבים (מעל 30).

אתגרים ונקודות לשיפור

אתגרים וקשיים

המנהלים בראיונות ואנשי הצוות בשאלונים התייחסו לאתגרים וקשיים שנתקלו בהם במהלך עבודתם במתחם.

התמודדות עם התנהגויות ומצבי סיכון – לדברי חלק מהמרוואיינים האתגר המרכזי הוא **ההתמודדות עם התנהגויות סיכון** של בני הנוער ברחבי המתחם שעלולות להפר את הביטחון שהמתחם מבקש להשרות. גם חלק מהצוות התייחסו **לקושי בניהול מצבי סיכון** ובפרט התמודדות עם מצבים אלימים. כמו כן, עלה **קושי בשמירה על גבולות המתחם** כך שיהיה מקום בטוח, כמו איסור על שתיה או עישון והתמודדות עם בני הנוער שמגיעים שתויים או לאחר צריכת סמים.

סמים ואלכוהול בכמויות פסיכיות; נוער שתוי בצורה מוגזמת; ניהול מצבי סיכון וחרוס; בעיקר מצבים שהיו עלולים להתדרדר לאלימות פיזית והרצון למנוע אותם (שאלוני אנשי צוות).

זו סביבה מאתגרת כל הזמן, גם להוציא עכשיו בחור שותה מהמתחם, זו משימה מורכבת כי הוא יכול להידלק ברגע וזה יכול להסתיים ברגע אחרת לגמרי (מנהל מתחם 2).

האתגר הכי גדול, זה אלימות. מצד אחד אסור להתערב מצד שני, אתה רואה מה קורה יש משטרה, וזה חוסר אונים (מנהל מתחם 7).

האתגר הוא לשפר את חייו של הנער ולשמור על חייו באופן מיידי... העבודה שלנו זה ליצור התערבות לטווח הארוך ולשמור על הנוער (איש צוות מתחם 3).

אינטראקציה עם בני הנוער – יותר משליש (38%) מאנשי הצוות ציינו כאתגר את יצירת הקשר עם בני הנוער, התמודדות עם מורכבות חייהם, עם סירוב לשיתוף פעולה ומציאת הדרך לסייע להם.

האתגר המשמעותי לי ביותר הוא רצון לתת עזרה לנער שלא רוצה או מוכן לקבל העזרה; נערים שמספרים שהם מתמודדים עם חיים מאוד מורכבים, למשל משתמשים בסמים ואלכוהול, ללא מערכי תמיכה, אך גם לא מעוניינים בהמשך קשר (שאלוני אנשי צוות).

התמודדות עם גורמים ואילוצים חיצוניים – כשליש (35%) מאנשי הצוות התייחסו להיבט זה.

התנהלות מול שוטרי הסיוור שדרשה דיוקים רבים וחוזרים; התנהלות מול הרשות המקומית (שאלוני אנשי צוות).

קשיים טכניים/לוגיסטיים – חלק מהמרוואיינים התייחסו לקשיים טכניים בקיום המתחם, לדוגמה הצורך בפירוק ובהרכבה של המתחם בכל שבוע בגלל שהמתחם אינו פעיל במהלך סוף השבוע או העברת מיקום המתחם עקב בעיה במיקום המקורי.

חלק מאנשי הצוות ציינו את קיומם של אתגרים ברמת הצוות כמו צוות חדש, עבודת צוות ועייפות מצטברת, התמודדות עם כמויות בני הנוער במתחם ועם העובדה שהמתחם הוא המענה היחיד עבור בני הנוער במהלך הלילה.

המלצות לשיפור

המלצות לשיפור מפי בני הנוער:

בביקורים במתחם וכן בשאלונים בני הנוער ציינו מגוון המלצות לשיפור הפעילות במתחם.

הוספת מזון ושתייה, פעילויות ושיפור פני המתחם.

מקרה עם סרטים יכול להיות נחמד, מוזיקה יותר מקצועית מplay ביוטיוב; אולי להפוך את המקום לגדול יותר ועם יותר פעילויות; עוד משחקים, יותר גדול, יותר גיטרות; עוד פינות ישיבה נוחות; עוד מטענים; יותר אוכל בכיוון של ארוחות כי יש מלא ילדים שמגיעים לא מאורגנים.

הרחבת זמני פעילות המתחם

חלק מבני הנוער התייחסו להרחבת זמני הפעילות של המתחם, מבחינת שעות פעילות וכן זמנים בהם המתחם פועל על פני השנה.

שיהיה פתוח במשך השנה כולה!; שיהיה אפשר להיכנס לפני השעה תשע; שיפעל לעיתים קרובות יותר כיוון שפועל רק חודש בשנה; שזה יהיה כל הקיץ ולא רק חלק ממנו.

המלצות נוספות לשיפור שהועלו על ידי חלק קטן מהמשתתפים היו: שינוי הכללים במתחם ואפשרות לעשן ולשתות במתחם; שיפור היחסים עם אנשי הצוות כגון יחס אישי יותר מהצוות; שיפור פרסום המתחם כדי למשוך בני נוער נוספים.

המלצות לשיפור מפי צוות התוכנית:

המנהלים ואנשי הצוות הציעו מספר הצעות לשיפור התוכנית, בהתייחסותם לנושאים מגוונים.

הוספת פעילויות – כמו בני הנוער, גם כמחצית מהצוות (48%) ציינו כהמלצה את העשרת המתחם בתכנים ופעילויות.

להוסיף פינות יצירה; יותר פעילויות העשרה (סדנאות, הרצאות, סרטים); יותר תוכן רלוונטי ומותאם לנוער (שאלוני אנשי צוות).

גיוס אנשי צוות מקצועיים וקבועים – 43% מאנשי הצוות ציינו היבט זה.

עובדי נוער נוספים; להוסיף עוד עו"ס, לנסות להביא מדריכים מתחום החינוך והטיפול עם ניסיון בעבודה עם נוער (שאלוני אנשי צוות).

שיפור שיתוף הפעולה עם הרשות – חלק מהמרוואיינים הציעו לשפר את שיתוף הפעולה כדי לקדם את המשכי הקשר באופן מיטבי וגם בשאלוני הצוות עלה כי יש לחזק והסדיר את שיתופי הפעולה.

לחזק שיתופי פעולה עם המשטרה; למנוע מעורבות של התקשורת (שאלוני אנשי צוות).

(קיים) פער בין השירות שאנחנו נותנים ונותנים את המקסימום של השירות, ואז אנחנו מפנים לרשות, ושם יושב אדם שאין לו זמן, אין לו תמיד את המענה. הפער הזה הוא אכזבה (מנהל מתחם 7).

הגדלת משאבים – חלק מהמרוואיינים וגם חלק ממשיבי השאלון התייחסו לקיצוץ בתקציב ולהשלכתו על הפעילות במתחם, בדגש על הצורך בהוספת **כוח אדם** ובפרט עובדים סוציאליים, שחסרים עקב הקיצוץ:

הייתי שמח ליותר משמרות. העו"ס שעובדות איתנו... הייתי שמח שהן יעבדו איתי יותר כי יש להן כוח אדיר על הנוער, והן יודעות לדבר איתם... זה אנשים טובים שאנחנו צריכים (מנהל מתחם 5).

קודם כל להחזיר את התקציב זה דבר שמאוד הפריע לנו... השנה נאלצנו לקצץ המון דברים כולל כוח אדם. זה יותר העמיס על אנשי הצוות, יצר לחץ ושחיקה (מנהל מתחם 4).

כולם מתמודדים עם קיצוץ, ואצלנו קיצצנו בצורה רוחבית וזה פגע בכמות הצוות, די ברור בהפקת הלקחים מהשנה הזאת, ככה זה לא יוכל לעבוד... השנה כל איש צוות עבד 300% אבל זה לא אמור לעבוד כך, זה לא תקין. הנושא של התקצוב פגע בנו קשות (מנהל מתחם 6).

היה לנו השנה קיצוץ בתקציב וזה הורגש הן בכמות העובדים והן באוכל שהוגש לנערים והן בפעילויות השוטפות של הקומוניזציה (שאלוני אנשי צוות).

שינויים ארגוניים וטכניים בפעילות המתחם – חלק מהמרוואיינים ומהצוות התייחסו לשיפור ההיבטים הארגוניים של קיום המתחם, מבחינת **הגדלת היקף השעות והימים שבהם פועלים המתחמים וכן הרחבת פעילות המתחם לאזורים נוספים**.

להרחיב פעילות לחופים נוספים ולירדנית; לפתוח המתחם גם בחופשים נוספים כגון סוכות ופסח (שאלוני אנשי צוות).

חלקם ציינו צורך ב**שינוי גילאי הכניסה למתחם** – מנהל אחד ציין כי נדרש צמצום של גילאי המתחם כדי לתת מענה מיטבי לבני הנוער בגילאי 14-18 שזקוקים לעזרה ואילו מנהל אחר ציין כי נדרשת הרחבה של הגילאים, כך שגם בני 19 יוכלו להיכנס למתחם.

בנוסף, עלתה הצעה שקשורה למתחם בטבריה באופן ייחודי והיא שינוי הסטטוס של החוף כחוף שקט. זאת כדי לתת מענה לכמה שיותר בני נוער, אשר כיום אינם מגיעים לחוף בשל היותו חוף שקט ובמקום זאת נמצאים במקומות נידחים שבהם אין פיקוח.

עוד המליצו אנשי צוות בודדים על שימת דגש רב יותר ליישוג ופרסום המתחם כך שהחשיפה אליו תהיה גדולה יותר וייעול טפסי המשכי הקשר.

סיכום

תוכנית 'מתחברים לנוער בחופים' פעלה בשנת 2018 בשבעה מתחמים ברחבי הארץ, במשך כארבעה שבועות, במהלך חודשי הקיץ. ב-2018, מבין המבקרים במתחמים, מולאו פרטים על 3,496 בני נוער עמם התקיימה שיחה ראשונית - מרביתם בני, יהודים, ילידי הארץ, בגילאי 15-18. מן הממצאים עולה כי התוכנית פועלת במטרה לתת מענה בשלושה היבטים מרכזיים: מניעת סיכונים והתנהגויות מסכנות מחוץ למתחם; מתן מענה מידי לבני הנוער הכולל אוזן קשבת, שיחה ודמות מבוגר אחראי הנמצא במתחם ויכול לסייע ולטפל בבעיות; מתן מענה לטווח ארוך באמצעות הפנייה להמשך קשר לאחר הביקור במתחם. התוכנית מופעלת על ידי צוות מקצועי המפעיל את המתחמים בשטח. צוות המתחם פועל בשיתופי פעולה נרחבים עם גורמים שונים כמו גורמי טיפול וגורמי אכיפת חוק.

דרכי הפעולה של התוכנית משלבות מתן מענה בתוך המתחם ומחוצה לו. המתחם מעוצב באופן מזמין ומספק לבני הנוער פעילויות ומשחקים שונים. הפעילות במתחם מבוססת על יצירת קשר בלתי פורמלי ובלתי אמצעי ויצירת שיחה בין בני הנוער לצוות התוכנית. במקרה הצורך מופנים בני הנוער להמשכי קשר ביישובי המוצא שלהם, אך בעבור מרביתם לא היה צורך כזה. צוות היישוג שיוצא לסיורים מחוץ למתחם פועל הן במטרה להביא בני נוער רבים אל המתחם והן במטרה לתת להם מענה מחוצה לו.

ניכר כי המתחם עצמו נתפס יחסית כנטול התנהגויות סיכון, הן על ידי הצוות והן על ידי בני הנוער, ואילו בסביבה שמחוץ למתחם שכיחות התנהגויות הסיכון הייתה גבוהה יותר. נוסף על כך, הצוות מעריך את שכיחותן של התנהגויות הסיכון כגבוהות יותר מאשר בני הנוער. בהקשר לכך עלה כי יותר ממחצית בני הנוער ומהצוות סבורים כי פעילות המתחם יכולה להפחית במידה גבוהה התנהגויות מסכנות בסביבה החיצונית למתחם. עוד עלה כי יותר ממחצית בני הנוער הרגישו בטוחים במידה גבוהה להסתובב בלילה באזור שמחוץ למתחם.

בני הנוער העידו כי שמעו על המתחם דרך חברים שביקרו בו והמליצו להם להגיע אליו וצינו גורמי משיכה שונים של המתחם כמו האווירה, המדריכים, העיצוב, בני נוער רבים שמבלים שם והכיבוד. ניכר כי בני הנוער שבעי רצון מביקורם במתחם שכן כמעט כולם העידו כי יחזרו לבקר בו ומרביתם ימליצו עליו לחבריהם במידה גבוהה. תרומותיו המרכזיות של המתחם קשורות לתקשורת בינאישית במתחם – ההקשבה והיעוץ שקיבלו בני הנוער מהצוות, אפשרות לשוחח עם חברים והיכרות עם בני נוער חדשים. לכך מתווספים הנאה מהפעילויות ומהמשחקים שהמתחם הציע ותחושת הביטחון שהמתחם סיפק. צוות התוכנית סבור כי המתחם תרם לבני הנוער גם בהיבטים של סיוע ומתן כלים להתמודדות עם קשיים, הענקת תחושת ביטחון להסתובב באזור והפנייה להמשכי קשר. כמו כן, לדעתם המתחם מהווה אלטרנטיבה בטוחה לבני הנוער ודואג לרווחתם הפיזית והמידית. נוסף על כך כמעט כולם סבורים שהתוכנית השיגה את מטרותיה במידה גבוהה.

לצד זאת, הצוות נתקל באתגרים שונים שעיקרם התמודדות עם התנהגויות ומצבי סיכון בהם הם נתקלו, העבודה השוטפת עם בני הנוער, קשיים טכניים ולוגיסטיים בהפעלת המתחם והעבודה עם גורמים חיצוניים. בהמשך לכך, עלו המלצות להוספת תכנים ופעילויות להעשרת המתחם, להרחבת זמני פעילות המתחם, להגדלת משאבים לפעילות ובפרט הוספת כוח אדם מקצועי, קבוע ובעל ניסיון. בנוסף התייחסו לשיפור שיתוף

הפעולה עם הרשות המקומית כדי לקדם את המשכי הקשר ובהיבט הכשרת הצוות להוספת הכשרה מעשית והכשרות דיפרנציאליות ומותאמות למאפייני הצוותים ובני הנוער.

לסיכום, ניתן לראות כי התוכנית הצליחה לתרום לבני הנוער ולספק להם מענה, הן בהיבט של יצירת אלטרנטיבה בטוחה לבילוי בחופשת הקיץ בזמני פעילות המתחם, והן במתן אוזן קשבת וסיוע שאינו שיפוטי. על מנת למקסם את תרומת הפעילות יש לתת מענה לאתגרים השונים שעלו וכן לעקוב באופן שיטתי אחר המשכי הקשר במטרה לבחון שהם אכן מתממשים ובני הנוער מקבלים את המענה הדרוש ולאורך זמן.

נספח – הנגשת התרשימים

תרשים 1: מאפייני המתחמים

- **אילת** - היקף משתתפים גדול; ריבוי בני נוער מחוץ לעיר; פועל כחלק מתכנית מקיפה של קיץ בטוח בעיר.
- **גולן** - היקף משתתפים בינוני; פועל בחוף לבנון בכנרת; ריבוי בני נוער דתיים-לאומיים מהשומרון שמגיעים לחופשה.
- **טבריה** - היקף משתתפים בינוני; פועל בחוף שקמים בכנרת; ריבוי בני נוער חרדים שמגיעים לחופשה.
- **ירושלים** - היקף משתתפים גדול; אוכלוסייה הטרוגנית מהעיר ומסביבתה.
- **עכו** - היקף משתתפים קטן; אוכלוסייה מעורבת ערבית ויהודית מתוך הישוב.
- **צפת** - היקף משתתפים קטן; מיועד לאוכלוסייה חרדית (בנים) מהעיר ומחוצה לה.
- **תל אביב** - היקף משתתפים גדול; אוכלוסייה הטרוגנית מהעיר ומחוצה לה.

תזר

תרשים 2: מטרות התוכניות המרכזיות על פי הצוות

2. **מניעת התנהגויות סיכון** תוך יצירת אלטרנטיבה בטוחה.
1. **מתן מענה מידי** - אוזן קשבת, טיפול בבעיות, מבוגר אחראי.
2. **מתן מענה לטווח ארוך** דרך המשכי קשר.

תזר

תרשים 3: דרכי הגעה של בני הנוער למתחם

1. דרך חברים שביקרו במתחם 52%
2. ראיתי במקרה ונכנסתי לראות מה זה 22%
3. איש צוות שהסתובב בחוץ הזמין אותי להיכנס 18%
4. איש צוות במתחם הזמין אותי להיכנס 11%

תזר